

Antti-J. Janka-Murros

JANKA-JUSSI -

PELIMANNI JA PERINTEEN KERÄÄJÄ

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Musiikin koulutusohjelma

Toukokuu 2011

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö	Aika Toukokuu 2011	Tekijä/tekijät Antti-J. Janka-Murros
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi Janka-Jussi – Pelimanni ja perinteen kerääjä		
Työn ohjaaja Antti Paalanen	Sivumäärä 50	
Työelämäohjaaja Antti Paalanen		
<p>Opinnäytetyössäni selvitin tunnetun, mutta vähän tutkitun nummilaisen pelimannin ja kansanperinteen kerääjän Jussi Janka-Murroksen historiaa ja toimintaa. Opinnäytetyötä varten tein runsasta kenttätyötä, haastattelin Jussi Janka-Murroksen tunteneita henkilöitä ja muodostin näiden äänitteiden pohjalta etenkin kansanperinteen keräämiseen ja kansanmusiikkiin pohjaavan selvityksen hänen elämästään. Kävin läpi myös Jussi Janka-Murroksen omana päätyönään pitänyttä, Karl Fredrik ”Ukko” Lundgreniin keskittynyttä tutkimusta. Näiden näkökulmien lisäksi pyrin saamaan selvyyttä siihen, millainen henkilö Jussi Janka-Murros oli, muutenkin kuin pelimannina.</p>		

Asiasanat

Jussi Janka-Murros, kansanmusiikki, kansanperinteen keruu, Nummi-Pusula, viulupelimanni

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date May 2011	Author Antti-J. Janka-Murros
Degree programme Music		
Name of thesis Janka-Jussi – A pelimanni and a collector of tradition		
Instructor Antti Paalanen	Pages 50	
Supervisor Antti Paalanen		
<p>In my thesis I looked through the history and works of widely known but hardly at all studied pelimanni and a collector of finnish tradition, Jussi Janka-Murros. For my thesis I interviewed a few people familiar with Jussi Janka-Murros and based the work on these recordings, especially on parts concerning folk music and his work on collecting the Finnish tradition. In addition, I looked through what Jussi Janka-Murros himself saw as his main work; the examination of Karl Fredrik "Ukko" Lundgren. Within these aspects I also tried to find out what kind of a person Jussi Janka-Murros was, short of being a pelimanni.</p>		

Key words

collecting tradition, fiddle player, folk music, Jussi Janka-Murros, Nummi-Pusula

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. PERHETAUSTA JA LAPSUUS- SEKÄ NUORUUSVUODET	4
2.1. Jussi Murros	4
2.2. Eetu ja Hilja Murros	6
2.3. Koulutus	8
2.4. Vanhempien kuolema	10
3. SOTAVUODET JA PERHEEN PERUSTAMINEN	12
3.1. Talvi- ja jatkosodasta	12
3.2. Sodanjälkeinen aika ja työelämä	14
3.3. Avioliitto ja perhe	15
3.4. Terveysten heikkeneminen	17
4. PERINTEEN KERUU JA KANSANMUSIIKKI	19
4.1. Kansanperinteen keruuharrastuksesta	19
4.2. Kansanmusiikki-innostus	21
4.3. Helavalkeat ja muut kylätapahtumat	24
4.4. Janka-Jussi ja Lunkreeni	26
4.5. Jussi Janka-Murros äänitteillä	29
4.6. Yhtyetoiminta	32
5. MONIKULTTUURINEN TOIMINTA JA KUNNIANOSOITUKSET	34
5.1. Yhteistyö ruotsinkielisellä alueella	34
5.2. Yhteistyö Viroon	36
5.3. Kunnianosoituksista ja arvonimistä	38
5.4. Muu toiminta 1980-luvulla	39

6. MUUTTO TURKUUN JA VIIMEISET VUODET	42
6.1. Toiminta Turussa	42
6.2. Kuolema	45
7. LOPPUSANAT	47
LÄHTEET	49

1 JOHDANTO

Sain idean opinnäytetyöni aiheeseen jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa. Itse asiassa aiheen valinta oli tietyllä tapaa itsestäänselvyys: ajatus Jussi Janka-Murroksen, isoisäni, elämäkerrasta oli kutkutellut mielessä jossakin määrin jo kansanmusiikkiin tutustumiseni alkuvaiheessa vuonna 2003.

Olin vuosien saatossa törmännyt toistuvasti henkilöihin, jotka kertoivat olleensa Jussin soittokavereita, tuttuja perinteenkeruun saralta tai muuten vain samoissa piireissä liikkuneita. Kun aloin itse perehtyä kansanmusiikin sekä kansanperinteen maailmaan ja liikkumiseni näiden teemojen piirissä lisääntyi, yllämainittujen henkilöiden määrä vain lisääntyi. Kuka muisteli tapaamista Iisalmessa 1990-luvun alussa, kuka kertoi nähneensä maripaitaisen, innokkaan eläkeläisen istumassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoissa.

Tarinoita tuntui olevan niin paljon, että niiden kerääminen alkoi vuosi vuodelta vaikuttaa enemmän ja enemmän varteenotettavalta ajatukselta. Tämä jo siitäkinkin syystä, että vaikka hänen keräämänsä materiaalia löytyi valtavia määriä ja vuosien varrella tavattujen soittokavereiden määrä laskettaneen sadoissa, hänestä itsestään ei oikeastaan koskaan ollut kirjoitettu mitään muistiin.

Pidin myös ajatuksesta, että Jussi Janka-Murroksen elämäkerran keräämisessä toimisin itse ”pääarkkitehtina”, sillä juuri nämä vuosien mittaan kuulemani tarinat saattaisivat toimia paremmin Jussin kuvaamisessa niin pelimannina, kansanperinteen kerääjänä kuin vähemmänkin tunnetun elämänsä edustajana. Lisäksi minulla oli luonnollisesti välitön pääsy kaikkiin Jussin arkistoihin materiaaleihin kuten myös suureen määrään hänestä otettuja valokuvia.

Lähdin liikenteeseen pitäen tähtäimessäni sitä osaa Jussin elämästä, josta uskon olevan eniten hyötyä ulkopuoliselle tarkastelijalle. Olen tästä syystä parhaani mukaan koettanut keskittää opinnäytetyöni painopistettä nimenomaan kansanperinteen keräämisen kannalta merkittäviin aikakausiin. Tästä huolimatta päädyin hyvin pian työni aloittamisen jälkeen siihen ratkaisuun, että saadakseni oleellisen taustainformaation sisällytettyä mahdollisimman luontevalla tavalla, aloin tutkia Jussi Janka-Murroksen elämää kokonaisuutena. Tästä syystä opinnäytetyöni on jaettu pääpiirteittäin seitsemään, periaatteessa omilla jaloillaan seisovaan osioon, jotka kaikki käsittelevät mahdollisimman kattavasti tiettyä tilannetta ja vaihetta Jussi Janka-Murroksen elämässä.

Opinnäytetyöni tekemisen suurin haaste oli kuitenkin hyvin selkeä: koska kirjoitettua materiaalia Jussi Janka-Murroksesta ei ole käytännössä juuri lainkaan, kaikki materiaali olisi kerättävä hänet tunteneilta ihmisiltä. Vaikka minulla olikin loistavia tietolähteitä niistä henkilöistä, jotka pystyisivät jotakin kertomaan, oli luonnollista poistumaa tapahtunut vuosien mittaan lähestulkoon korvaamattomissa määrin.

Koska Jussi Janka-Murros syntyi jo vuonna 1917, ei hänen aikalaisiaan ole juuri enää keskuudessamme. Tästä syystä esimerkiksi lapsuus- ja nuoruusvuosia sekä tietoja hänen vanhemmistaan on ollut saatavilla verrattain vähän. Myös sota-ajasta Jussi itse oli hyvin vaitonainen eikä tältä ajalta yllämainituistakaan syistä ole erityisen paljon informaatiota. Oleellisimpana tietolähteenä opinnäytetyötäni varten toimi luonnollisestikin isoäitini Else Janka-Murros, Jussin leski. Korkeasta iästään huolimatta hän muisti ja osasi kertoa minulle paljon korvaamatonta tietoa, jota en varmaankaan muualta olisi saanut. Tämän työn perustana toimivat ne useat tunnit äänitteitä, joita hänen kanssaan keskustellessani sain haltuuni.

Lisäksi vanhempieni ja muun lähisuvun muistikuvat antoivat tarvittavaa lihaa kuulemieni tarinoiden ja anekdoottien luiden ympärille. Haastattelin myös use-

ampaa Jussin pitkäaikaisista soittokavereista. Heistä mainittakoon tämän työn yhteydessä erityisesti Jorma Saaristo, joka teki Jussin kanssa yhteistyötä kolmekymmenen vuoden ajan.

Koska useasti törmäsin tilanteeseen, jossa haastattelemani henkilö kertoi muistamiaan informaation murusia hyvinkin tarkoin sanakääntein, pidin oleellisena sisällyttää tarpeellisissa määrin heidän lausuntonsa suorina lainauksina. Uskon, että tämä tapa luo luontevamman ja toivottavasti myös tarkemman kuvan Jussi Jankamurroksesta.

2 PERHETAUSTA JA LAPSUUS- SEKÄ NUORUUSVUODET

Kappaleessa käsitellään vuosia 1917 – 1949 Jussi Janka-Murroksen elämässä, hänen vanhempiaan ja sisariaan sekä sotaa edeltävää aikaa ja koulutusta. Pääosin annettu tieto kertoo siis Murroksen perheen elämästä Tampereella, keskittyen luonnollisestikin mahdollisimman paljon Jussiin.

Koska tietoa Jussi Janka-Murroksen lapsuus- ja nuoruusajan vuosista on vain vähän tallennettu kirjoitettuun muotoon, perustuu tässä kappaleessa annettu informaatio suurilta osin Else Janka-Murroksen muisteluihin Jussin itsensä kertomista tiedoista.

2.1 Jussi Murros

Jussi Janka-Murros, Janka-Jussi, monien aikalaistensa tuntema viulupelimanni ja kansanperinteen kerääjä syntyi Tampereella, kesäkuun kuudentena päivänä vuonna 1917. Siis kuten Jussin pitkäaikainen ystävä ja soittokumppani Jorma Saari on todennut, ”kaveri oli keisarivallan aikana syntynyt.” Jussi oli rakennusmestari Karl Edvard (Eetu) Murroksen ja hänen vaimonsa, Hilja Murroksen (os. Yliäyrä) esikoinen ja jäi viidestä lapsesta ainoaksi pojaksi. Hänen ristimänimensä oli Jussi Edvard Murros, mutta hän muutti sen muotoon Janka-Murros sodasta selvittyään, ilmeisesti vuonna 1949. (Nuoranne 1999, 11; Voionmaa 1935, 118; E. Janka-Murros 2008)

Jussi siis ensimmäisenä suvun edustajana lisäsi sukunimeensä suvun alkuperäisen nimen ”Janka”. Tämä oli ollut jo Jussin isän, Eetu Murroksen ehdotus. Eetu oli kiinnostunut sukututkimuksesta ja olipa hän jo itsekin muuttanut nimensä; alun perin Eetu oli nimeltään Karl Edvard Molin. Kuitenkin, kansallisromanttisessa aallossa, vuoden 1906 suuressa nimenmuutossa, hän muutti ruotsalaisperäisen sukunimensä suomalaiseen muotoon Murros. (E. Janka-Murros 2011)

Vuosien kuluessa Eetu sai selville, että nimi Molin oli itse asiassa hänen isoisänsä äidin, Maria Mulinin isän suvun nimi. Eetun isoisän isä oli ollut nimeltään Pietari Janka. Pietarin viidestä pojasta kolme, Pietari, Johan ja David (Daniel), olivat ottaneet käyttöön äitinsä isän sukunimen, mutta kääntäneet sen ruotsinkieliseen muotoon Molin. Eetu halusi nyt lisätä kaukaisen isoisänsä suvun nimen omaansa kunnioittaakseen tämän sukua. Kuitenkaan hän ei syystä tai toisesta koskaan itse tätä tehnyt, ja kaikki Jussin sisaretkin elivät ja kuolivat Murroksina. (Voionmaa & Rae-vuori 1935, 110-113, 118)

Nimen lopulliseen ilmiasuun liittyy myös tietynlainen humoristinen erehdys, joka tapahtui kyllin korkealta taholta jäädäkseen lopulliseksi:

Juu, se... ne oli Murroksia. Mutta sitte isä oli tahtonu että kirjojetaan Jankamurros. Ja et Jussi on sit ainut Janka-Murros. Ja se oli tarkoitus kirjoittaa Jankamurros, yhteen, mutta papilla oli tullu ereys, et se kirjotti isolla (väli-viivalla), ja kun se oli sit papin, rovestin ereys, niin sitähän ei sit korjattu. Et se on nyt sitte Janka-Murros. (E. Janka-Murros 2011)

Kaikki yllämainitut sukulinjat ovat edelleen olemassa, vaikkakaan yhtä lukuun ottamatta eivät kovin monilukuisina. Vuonna 2011, Väestöliiton rekisterin mukaan, sukulinjan Janka jäseniä on elossa 18 sekä 5, joilla Janka on entinen sukunimi. Sukunimeä Murros käyttää yllämainitun rekisterin mukaan 32 elossa olevaa henkilöä. Lisäksi suomalaisesta rekisteristä löytyy 7 joilla Murros on entinen sukunimi. Janka-Murroksia on kirjoitushetkellä⁹. Molin, joka on siis suvun pitkäai-

kaisin nimi, vaikkakin nyt jo kaukaisempaa sukuhaaraa, haltijoita on rekisterissä 186 sekä 57, joiden entinen nimi on Molin. (Väestörekisteri 2011)

2.2 Eetu ja Hilja Murros

Eetu Murros oli syntynyt Tampereella vuonna 1880. Lähteestä riippuen hänen syntymäpäiväkseen on merkitty joko 14. tai 17. päivä elokuuta. Eetu oli tehtaantömiestä Karl Emil Molinin ja tämän vaimon, Hilma Karoliina Lindströmin esikoinen ja kahdesta lapsesta ainoa poika, hänen pikkusisarensa Elsa syntyi kolme vuotta myöhemmin. Eetu toimi piirtäjänä ja työnjohtajana arkkitehti Georg Schreckin toimistossa Tampereella. Tämä työ vei hänet muun muassa Riga-pankin rakennustyömaalle Tallinnaan 1910-luvun alkupuolella. Vuodesta 1913 vuoteen 1917 Eetu omisti oman piirustus- ja rakennustoimiston Tampereella ja toimi tämän jälkeen Tampereen kaupungin rakennuskonttorilla vanhimpana piirtäjänä ja työnvalvojana. Eetu Murros toimi aktiivisesti myös Suomen Rakennusmestarihallituksen jäsenenä. Hän oli liiton Tampereen jaoston puheenjohtajana vuosina 1926 - 1929. (Voionmaa & Raevuori 1935, 118)

Karl Edvard "Eetu" Murros

Hilja Lyyli Murros (os. Yliäyrä)

(Janka-Murroksen perhealbumi, kuvat julkaistu oikeudenomistajan luvalla)

Hilja Lyyli Yliäyrä syntyi Tampereella tai sen välittömässä läheisyydessä tammi-kuun 26. päivänä vuonna 1884. Hänen vanhemmistaan ei valitettavasti ole löytynyt varmaa tietoa. Hilja avioitui rakennusmestari Eetu Murroksen kanssa 1910-luvun puolenvälin jälkeen. Eetun jäämistöstä on löytynyt sileä kultasormus, jonka sisään on kaiverrettu "Hilja, 16/9 -18". Tämä saattaa olla heidän vihkipäivänsä merkintä, mutta koska Jussi oli syntynyt jo yli vuotta aikaisemmin, tätä ei voida pitää täysin kriitikittömästi todennäköisenä.

Perheen asunto-osake sijaitsi Tampereen keskustassa rautatieaseman välittömässä läheisyydessä, vain kahden - kolmen korttelin päässä. Else Janka-Murros muistelee että osoite olisi ollut Tuomiokirkonkadulla, mutta aivan täyttä varmuutta tästä ei ole. Joka tapauksessa aseman läheisyys koitui kohtalokkaaksi jatkosodan aikana; asemaa pommittavat lentokoneet osuivat myös Murroksen perheen asuinrakennukseen.

Kun Jussi kerto että hän oli rintamalla ja sitte lukee lehdestä, että tää on pommitettu, niin Jussi oli sanonu että täähän on mun koti. Niin sitte hän

pääs lomalle kattomaan et mitä siel oli sitte. Mutta niin, se talo meni siinä, tai asunto. (E. Janka-Murros 2011)

Eetun ja Hiljan perhe kasvoi, kuten yllämainitusta jo käy ilmi, 1920-luvulla neljällä tyttäreellä. Ros-Mari syntyi vuonna 1920, Ulla Hillevi vuonna 1922 ja Tuula Sinikka 1924. Perhettä siunattiin vielä vuonna 1927 viidennellä lapsella, mutta ilo ei ollut pitkäaikaista: Eeva Helena kuoli, ilmeisesti vaikeaan keuhkokuumeeseen, vain kahdeksan kuukauden ikäisenä. Tätä traagista tapahtumaa sävyttää osaltaan kuitenkin mainitsemisen arvoinen sivuhuomautus: Jussi on todistetusti soittanut viulua, ellei ensimmäistä, niin vähintäänkin ensimmäisiä kertoja julkisesti pienen sisarensa hautajaisissa. (Voionmaa & Raevuori 1935, 118; E. Janka-Murros 2011)

2.3 Koulutus

Tytöistä ainakin Ros-Mari ja Tuula kävivät Tampereella keskikoulun. Jussi kävi keskikoulun lisäksi myös lukiota Tampereen Lyseossa. Ylioppilaaksi asti hän ei kuitenkaan päässyt, sillä lukio jäi kesken. Missä vaiheessa opintoja ja mistä syystä, ei ole säilynyt tiedossa. Tästä huolimatta hän sai ilmeisen hyvät pätevyudet etenkin kielissä; Jussi puhui ja etenkin kirjoitti erittäin sujuvasti ainakin ruotsia ja saksaa.

Kun me oltiin Jukan kanssa siellä Tšekkoslovakiassa ja sitten mä kirjoitin sinne Tšekkoslovakian oppaalle, niin Jussin kanssa... Jussihan innostu ja me kirjoitettiin sitten saksaks niitä kirjeitä ja Jussihan se kirjotti ne, et ne tuli oikein. Ja me oltiin monta vuotta kirjeenvaihdossa sinne Tšekkoslovakiaan, niin kauan kun hän eli. Ja sitte tuota niin... yks opettaja Nummelta kävi siellä Tšekkoslovakiassa ja hän oli käynyt tapaamas tätä ja kertomas terveisiä, ja sano että sun kaikki kirjeet oli nätisti pinossa ja hyöällä saksan kielel kirjoitet-

tuna, eli Jussi kirjotti ne hyvällä saksan kielellä. Että kyl se on sitten, sillä kouluoppimisella se on. Kun ei hän missään oo sitä sil viisiin tarvinnut. (E. Janka-Murros 2008)

Jussi kävi lukion keskeytyksestä huolimatta Tampereella kauppaopiston ja sai merkonomin paperit. Tämän jälkeen hän on tietävästi ollut työelämässä nimettömäksi jäävän osuusliikkeen puitteissa, mutta alkava sota keskeytti tämän lähestulkoon alkuunsa. Varmaa tietoa ajankohdasta ei ole saatavilla, mutta muihin tietoihin viitaten tämä lienee tapahtunut siis 1930-luvun puolenvälin paikkeilla.

Tampereella Jussi aloitti myös viulunsoiton harrastamisen ja sai useamman vuoden verran klassista koulutusta. Tietävästi Jussin vanhemmat eivät soittaneet, mutta Eetu Murros oli Jussin sanojen mukaan musiikkiin menevä mies joka harrasti paljon kirjoittamista ja oli kiinnostunut jossain määrin myös sukututkimuksesta. Tämä antoi vankan pohjan Jussin tulevaa harrastusta ja myöhemmin elämäntyötä varten. Taiteellista lahjakkuutta oli perheessä muutenkin; isä Eetuhan oli rakennusmestari ja arkkitehti, jonka piirustuslahjat ja kädentaitojen tarkkuus periytyivät nähtävästi lähestulkoon kaikille lapsille. (E. Janka-Murros 2008, Ykkös-sanomien 1988)

Ulla oli kyl sellanen, et se ois ollu taitava piirtäjä, erittäin hyvin piirsi. Syys-tä tai toisest ei sit vaan... kylhän se yritti. Joo, se oli jossain piirustuskurssilla Työväenopistossa tai jotain muuta, mut hänen koulukaverinsa sano, et sitte kun tuli alastonmalli niin Ulla lähti pois sitten. Et se loppu siihen sitten. Mut Marjukalla on, kun Ulla on piirtänyt äitinsä kuvan ja se on tosi hyvän näkönen. Siis et Ullalla oli taitoo... ja kylhän se Tuulakin oli hyvä piirtämään, et niil on ollu tämmösiä... ja Ulla oli hyvä käsityöihminen. No Tuulalle tuli sitten myöhemmin reuma. Et kyllä Tuula niinku puikoilla osas kutoo, mutta se jäi aika lyhyeen sit kai, tai missä vaiheessa se reuma tuli. (E. Janka-Murros, 2011)

Tytöistä ainakin Tuula oli myös hyvä laulaja, joka oli myöhemmin useita vuosia Tampereen naiskuorossa. Tietävästi muut perheen jäsenet eivät harrastaneet lau-

lua, sen paremmin kuin musiikkia yleensäkin omakohtaisesti. On kuitenkin pidettävä todennäköisenä, että musiikkiin suhtauduttiin perheen sisällä hyvinkin vastaanottavaisella mielellä ja musiikki oli läsnä perheen jokapäiväisessä arjessa. (E. Janka-Murros 2008)

Jussi Tampereella, oletettavasti 1930-luvulla

(Janka-Murroksen perhealbumi, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla.)

2.4 Vanhempien kuolema

Jussin äiti Hilja Murros kuoli vuonna 1942, joulupäivänä. Hän oli ollut katsomassa ystäväänsä Tampereen sairaalassa. Poistuessaan sieltä Hilja sai sairaalan porteilla sydäninfarktin ja kuoli. Hän oli kuollessaan hieman alle 59-vuotias.

Jussi oli sotavuodet vuoroin rintamalla ja vuoroin Lahden sotilassairaalassa. Tällä välin perheen tyttären pitivät huolta isästään, jonka hengitysoireilut paljastuivat lopulta keuhkosityöväksi. Tässä vaiheessa ainakin Tuula ja ilmeisesti myös Ros-

Mari olivat jo työelämässä, Ullan, lapsista keskimmäisen ottaessa äitinsä roolin kodinhoidollisissa tehtävissä.

Ja ainakaan tytöistä niin, eihän Tuula osannu tehdä vissiin mitään, se oli kyllä kassanhoitajana tuolla Sampo vai Salama vai mikä se sitten oli. Että Ullasta tuli sitten semmonen, että yks niiden tuttava sano että ne oli kahden kerroksen väkee, et Tuula oli siel toises kerrokses ja Ulla palveli. Ja Tuulahän ei laittanu ruokaakaan koskaan, et sillon pankki oli ainoa kun anto ruokaa henkilökunnalle. Et muualla se ei ollu vielä sillon tapana. (E. Janka-Murros 2011)

Eetu sinnitteli vielä sairastuttuaankin pitkään mutta nukkui sairauden väsyttämänä pois kesäkuun yhdeksäntenä päivänä vuonna 1949, juuri Jussin 32-vuotissyntymäpäivien jälkeen. Hän oli saavuttanut 69 vuoden iän. (E. Janka-Murros 2011)

Eetu Murros ja vanhin tytär Ros-Mari, kuva otettu 7.6.1936.

(Janka-Murroksen perhealbumi, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla.)

3 SOTAVUODET JA PERHEEN PERUSTAMINEN

Jussi Edvard Murros astui Suomen puolustusvoimien palvelukseen 22-vuotiaana, syksyllä 1939. Palveluspaikaksi oli määrätty Lahdessa sijaitseva Hennalan kasarmi. Talvisodan syttyminen vuoden 1939 marraskuun lopussa sai kuitenkin aikansa, että palveluksesta tuli huomattavasti pidempi ja raskaampi kuin alun perin oli ollut suunnitteilla. (E. Janka-Murros 2008)

3.1 Talvi- ja jatkosodasta

Kun sota syttyi, suurin osa upseereista ja kokeneemmista sotavoimien edustajista siirrettiin melko rivakasti rintamalle. Tämä jätti Jussin alokastovereineen kasarmille käytännössä lähes keskenään odottelemaan toimintaohjeita.

Eihän ne ollu kun puolisen vuotta niin sitte vänrikit ja kaikki vietiin sotaan ja he jäi sinne keskenään nää alokkaat ... ja sano et sittehän he nous vielä kasarmin katol kattomaan kun lentokoneet tuli, mut ei heit satuttu ampumaan. Et eihän heil ollu mitään tolkkua. Ja sit kun heiät vietiin rintamalle niin sitte tää... kuka se nyt oli joka sattu näitä komentamaan, niin sano että teiät vietään tykinruuaks. Että se oli sen ajan... tällasta psykologiaa, mitä se oli. (E. Janka-Murros 2011)

Sodan syttyminen katkaisi suurilta osin myös soittoharrastuksen. Jussi ei tietävästi ollut suunnitellut ammattimuusikoksi ryhtymistä, vaikka pitikin itseään omien sanojensa mukaan koulutettuna orkesterisoittajana. Ilmeisesti hänen luontainen vaatimattomuutensa oli siis joka tapauksessa vastustanut pyrkimistä orkesteriin tai vastaavalle ammattimuusikon uralle. Mikäli tällaisia ajatuksia kuitenkin oli, ne laitettiin enemmän tai vähemmän lopullisesti jäihin tässä vaiheessa. Koska Jussi edusti sotilasvoimien nuorempaa joukkoa, hänen lopullinen kotiuttamisensa

tapahtui vasta useita vuosia sodan jälkeen. (E. Janka-Murros 2008; J. Janka-Murros 2011)

Jussi Janka-Murros toimi talvisodan aikana tiettävästi etulinjassa, mutta hänelle tarjottiin jo silloin siirtoa terveydellisistä syistä. Jussi ei kuitenkaan ottanut tarjousta vastaan vielä tässä vaiheessa.

No sittehän se sota jatku ja niin edelleen ni se joutu olemaan sit siel sotaväessä tai armeijassa näin ja näin kauan. Ja sitten ne pyys Jussia kirjuriks kun se nyt oli tämmönen heiveröinen varreltansa. Ja kirjurinahan se ois ollu ihan onnen omiaan, mut ei hän halunnu jäädä. Ja sano et jos mä oisin ymmärtäny että... hän täl tavol sairastaa, niin olishan hänen kannattanu olla siellä kirjurina ja niin edelleen. Et sit niillä oli... kun hän sano et hän ihmetteli, ettei häntä ammuttu kun ei hän ymmärtäny mittään. Mut sitte häneltä löyty joku, oliko se sydämes tai missä... et sit hänet siirrettiin eturintamalta pois. (E. Janka-Murros 2011)

Jatkosodan aikana Jussi Janka-Murros jo toimikin kirjurina. Hän on myös jatkosodassa toiminut osana Rytmilukat- nimistä viihdytysorkesteria, mutta ei varsinaisesti kuulunut viihdytysjoukkoihin. (E. Janka-Murros 2011)

Jatkosodan aikana Jussi sairastui rintamalla punatautiin ja joutui pitkäksi aikaa ja toistuvasti hoitoon Lahden sotilassairaalaan. Lisäksi tästä aiheutui jatkuvasti uusia vaivoja jotka vain vaikeutuivat vuosien saatossa. Jussi luokiteltiin lopulta 75-prosenttisesti sotainvalidiksi.

Sen mä tiedän et jotain kurkusta leikattiin koska... (oli) semmonen paksu kääre kurkussa ja punatauti oli. Ja sit jotain oli et... hän sokeutu, et se näkö meni, mut sit se palautu. (E. Janka-Murros 2008)

Itse sota-ajasta ja rintamalla käydyistä tapahtumista Jussi oli erittäin vaitonainen. Else Janka-Murros muistelee, että Jussi kuittasi kyselyt toteamalla ykskantaan ” kyllä mä kerran ammuin sinnepäin.” Enempää tästä ei hänen kuultu ikinä puhuvan. Sota-ajan muistelu on ollut hänelle ilmeisesti erityisen raskasta, vaikka hän ei

näkyvästi henkisistä traumoista elinaikanaan kärsinytkään. Else Janka-Murros muistelee, että Jussi vanhoilla päivillään mainitsi sodan yhden kerran, joskaan ei aivan täysissä sielun ja ruumiin voimissa:

*Kun hän oli kuumehoureis tuolla, niin mul on sellanen käsitys että oisko hän ollu siellä Vuoksen ylityksessä tai jossain, niin luultavasti siin on joku venäläinen tullu vastaan ja sen on kai täytyyny ampuu se... tää on minun oletta-
mus. Jussihan ei saanu kanaakaan hengiltä kyllä, että, että jotain... no sota-
han on aina kauheeta. Et jotain kauheeta se oli. Silloin kuumehoureissa (vai-
kutti) et jotenkin tämmöstä ois ollu, mut ei siitä oikeen saanu selvää. Et
muuten hän ei (sodasta) jutellu mitään. Ei yhtikäs mitään. (E. Janka-
Murros 2008; E. Janka-Murros 2011)*

3.2 Sodanjälkeinen aika ja työelämä

Kuten yllä on mainittu, Jussi Janka-Murros kuului nuorena sotilaana siihen ryhmään, jonka lopullinen kotiuttaminen tapahtui maanpuolustuksellisista syistä vasta useita vuosia varsinaisen sodan päättymisen jälkeen. Hän palasi Tampereelle alikersantin natsat ansainneena ja jatkokoulutti itsensä sosionomiksi. (E. Janka-Murros 2011; J. Janka-Murros 2011)

Tämän jälkeen Jussi teki sosiaalisihteerin töitä ainakin Rovaniemellä ja Pertunmaalla. Jälkimmäisessä hänellä oli virka, joka kuitenkin vaihtui toiseen vastaavaan kun Nummen kunta julisti sosiaalisihteerin viran haettavaksi. Jussi oli hakijoista parhaiten koulutettu ja sai paikan, mikä johti Nummelle muuttoon vuonna 1950. Virka oli Nummella ensimmäinen, samana vuonna voimaan tuleen uuden sosiaa-

lihuoltolain vuoksi. Kyseinen laki edellytti jokaiseen yli 4,000 asukkaan kunnan palkkaamaan sosiaalityöntekijän. (E. Janka-Murros 2008)

Hän sitten haki Nummelle paikkaa ja hän sitte pääsi sinne ja se oli ensimmäinen sosiaalisihteri, siel ei ollu mitään vielä. Kun se siitä et se laki tuli. Että ei ollu minkäänäköstä toimistoo, ei mitään vielä silloin kun hän tuli sinne. No, sehän... kun oli köyhäinhoitolautakunta ja sitte oli, lastenvalvoja oli erikseen, se oli kai lautamies tai muu. Ja sit kun lapslisät tuli, ne oli jo '51, '52, niin ne lapslisät ne maksettiin sosiaalitoimiston kautta, käsin kirjoitettiin. Ja sit jos ihmisil oli jotain... toimeentulotukia, eihän silloin ollu vielä eikä ollu Kelaakaan silloin. Ja sosiaalilautakunta sitte saatto antaa kunnan apua. Ja sitten kunnalliskoti kai kuulu sitten sosiaalilautakunnan alaisuuteen. No tavaltaan siistiä sisätyötä, mutta eihän sosiaalisihterin työ nyt koskaan ole mitään... hauskaa. Ja sitte kun oli nää... jos nyt huostaanottoja tuli tai... lastenvalvojat tuli siihen sitten. Ja jos oli käräjillä jotain niin sosiaalisihteri oli siellä sitten. Mutta tuota... kyllä sosiaalisihteri teki kotikäyntejäkin. Ja sitte tuota... niinkun nämä aviottomat lapset kuulu, että sitte hankittiin maksusitoumukset isältä tai sovittiin nämä tällaset. Mutta enimmäkseen toimitotyötä se oli. (E. Janka-Murros 2011)

3.3 Avioliitto ja perhe

Else Ellen Wilander syntyi Suistamolla, Karjalassa, heinäkuun 9. päivänä vuonna 1930. Nivalan ja Pieksämäen kautta Elsen tie vei Helsinkiin, jossa hän opiskeli terveysisareksi terveydenhuolto-opistossa. Hän tapasi Jussi Janka-Murroksen ensi kertaa Nummella vuonna 1951 suorittaessaan työssäoppimisperiodia.

Else valmistui opinnoistaan keväällä 1952 ja hänet vihittiin Jussi Janka-Murroksen kanssa Kallion kirkossa saman vuoden marraskuussa. Else muutti Jussin kanssa kunnan tarjoamaan sosiaalisihterin virka-asuntoon, jossa he asuivatkin loppujen lopuksi seuraavat 40 vuotta.

*Se talo oli... siinä oli ollu puusepänverstas sitte aikoinaan ja se oli kunnan omistama. Se oli niin huonokuntonen se isompi kammari, ja sit siin oli ollu kulkutautisairaalakin, niin se lattia putos siitä. Että yks mies kun oli katto-
mas sitä kuntoon, niin lankut petti. Ja ikkunat vuoti niin että. Mutta ei mul-
la ollu niin paljon vielä räsyä et ois saanu sen tukittua, että sanomalehellä
ja... minäkin kun olin niinkun Karjalan evakkoja, niin meiltähän jäi sinne
talvisodassa suunnilleen kaikki ja sit se mitä seuraavas välissä kerettiin kerä-
tä, niin se oli aika vähäistä... vielä se tää minunkin omaisuus ja ei sitte Jus-
sillakaan ollu oikeestaan mittään. Et kyl sitä lähetettiin ihan tyhjästä. Se oli
siihen aikaan... että palkka oli pienempi ja sitte se asunto (kuului virkaan).
Että sittenhän se kansanterveyslain mukaan vai millonka se muuttu sit niin,
et asunnot oli sitten (palkkaan kuulumattomia)... (E. Janka-Murros 2008)*

Nummelle avautui vt. toimi terveysisarena. Else haki paikkaa ja sai sen, toimien samassa paikassa koko työikänsä. Tuoreen avioparin ensimmäinen lapsi, Jukka-Pekka, syntyi joulukuussa 1953 ja tytär Marjukka kolme vuotta myöhemmin vuonna 1956. Vanhempien käydessä töissä kuului talon ruokakuntaan, päiväkotijärjestelmän vielä puuttuessa, lisäksi kotiapulainen joka huolehti lapsista. (E. Janka-Murros 2011)

*Marjukka, Jussi, Else ja Jukka Janka-Murros, kotona Nummella 1960-luvulla.
(Janka-Murroksen perhealbumi, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla)*

3.4 Terveysten heikkeneminen

1950-luvun loppuvuosina Jussi Janka-Murroksen terveys alkoi oireilla merkittävästi kahdella tapaa. Sosiaalisihteerin työssä tarvittiin paljon paperityötä ja etenkin vuosien lopussa tehtävät suuritöiset tilinpäätökset olivat raskaita Jussin silmillem; hänhän oli jo tilapäisesti menettänyt näkönsä kokonaan sodan aikana. Nämä rasitukset aiheuttivat Jussille toistuvia silmätulehduksia ja hän joutui olemaan pitkiäkin aikoja sairauslomautettuna töistään. Toinen, kivuliaampi ongelma oli Jussin jatkuvasti enemmän särkevä selkä. Lääketieteellisissä tutkimuksissa kävi lopulta ilmi että Jussi Janka-Murros kärsi pahenevasta selkärankareumasta, joka diagnosoitiin sodan aiheuttamaksi.

Ja se reuma oli sitte niin vaikee että.. mehän ostimme ammeen sinne saunaan sitten, me. Että kunta ei ostanut, se olis ollu liikaa... niin hän istu sitte siellä ammeessa, vedessä, ja se reumahan särki niin mielettömästi. Ja minä valvoin siinä vieressä, ettei se huku sinne. Mut tuota, sitte mä sanoin et en mä jaksa valvoo, että mun pitää mennä aamulla töihin. Ja sit mä aattelin, et kun se on niin kipee että jos se nukahtaa ja nytkähtää, niin sehän herää siihen kun se on niin kipee. Mutta kyllä se oli niin tavattoman vaikeeta sen reuman kanssa. Se oli todella vaikeeta. (E. Janka-Murros 2008)

Jo huomattavan varhaisista tiedusteluista sairaseläkkeelle siirtymisestä huolimatta hän pysytteli työelämässä vielä 1960-luvun lopulle saakka. Jussi joutui kuitenkin useamman kerran hoidattamaan terveyttään niin silmäklinikoilla kuin Heinolan reumasairaalassakin. Heinolassa Jussi Janka-Murroksen luontainen tarve päästä järjestämään tapahtumia ja musiikillista ohjelmaa tosin hyödytti kaikkia osapuolia.

Ja sit oli Reumallakin (Heinolan reumasairaala) vissiin kolme vai neljä kertaa ja se oli aina semmonen touhukas. Ensimmäisenä vuotena hänel oli työpöytä siellä toimistossa. Niin hän oli paljon siel töis kun tykkäs tietysti olla. Niin

ylilääkäri oli joskus sanonu että jos hän sairastaiskin välillä ettei aina ois siellä. Mut Jussi oli semmonen vähän levoton luonne. Eikä ihan vähän ollukkaan. Nii sitte toisena vuonna kun hän oli siellä, niin hän järjesti taas soittajaisia ja mitä lie järjestäny, niin että osastolle saatiin televisio. Ja sit taas kun oli yhen kerran siellä, niin sitte hän hankki polkupyöriä sinne sairaalan käyttöön. Et hän järjesti aina näitä jotain soittajaisia tai jotain tämmösiä retkiä vai mitä hän järjesti. (E. Janka-Murros 2011)

Jatkuvista hoidoista huolimatta Jussi Janka-Murroksen oli hieman 50 vuotta täyttämisenä jälkeen myönnettävä, ettei hän kyennyt suoriutumaan työtehtävistään. Nummen kunta antoi myös ehdotuksen Jussin siirtämisestä sairauseläkkeelle. Tämä saattoi olla kolaus Jussin itsetunnolle, mutta loppujen lopuksi suuri voitto suomalaisen kansanperinteen tallennuksen näkökulmasta. (E. Janka-Murros 2008)

4 PERINTEEN KERUU JA KANSANMUSIIKKI

1950- ja 1960-lukujen vaihteessa Jussi Janka-Murros alkoi kiinnostua enemmän ja enemmän kansanperinteestä. Hänen terveytensä oli alkanut vähitellen heiketä jo tässä vaiheessa ja sairauksien vastapainoksi 40-vuotias Jussi alkoi harrastuksenomaisena projektina kerätä lähestulkoon mitä tahansa muistikuvia sekä perinteitä vaalivia muistoja, joita paikalliset osasivat kertoa.

Jussillahan oli semmoinen magnetofoni joka paino kun syntisäkki, se oli sellainen iso ja vanha, no eihän se silloin vanha ollu, ja tuota niin, silloin kun se saisen, niin siitähän se vissiin sitten innostu. Viiskytä-, kyllä se viiskytseittämän, viiskytuus se magnetofooni oli, joo, hän nauhotti niille isoille kiekaille. Se alko ennen Kaustista vähän jossain vaiheessa... nii hän alko kiinnostua näistä vanhojen ihmisten tarinoista että hänhän haastatteli isäntiä ja emäntiä ja ketä siel nyt oli, niin et miten ennen elettiin. Ihan mitä asioita tahansa, että vaikka miten maltaita tehtiin ja miten puitiin. (E. Janka-Murros, 2008; J. Janka-Murros 2011)

4.1 Kansanperinteen keruuharrastuksesta

Jussin harrastus ei rajoittunut pelkästään omaan kotikylään, hän kävi keruumatkoilla muun muassa Kiikalassa, jossa haastatteli ainakin paikallista osaajaa, ”Omenamäen Kallea”. Työskentelykenttä laajeni vähitellen lähestulkoon itsestään soittajien ja laulajien suuntaan. Samalla kiinnostus alkoi siirtyä painopisteeltään enemmän kohti kansanmusiikkia ja kansanlauluja.

Erityistä kiinnostusta Jussissa herättivät Nummen paikalliselta väestöltä löytyvät leikkilaulut sekä vielä hyvinkin voimissaan ollut piirileikkiperinne. Perinteisiä leikki- ja rekilauluja löytyi useiden vanhempien ihmisten muistista ja heistä merkittävimpanä on mainittu vanhaherra Rantanen, joka kuulemma oli hyvin tunnet-

tu paikallinen piirileikkilaulaja. Nummella oli vielä tässäkin vaiheessa, nimenomaan vanhemmilla ihmisillä, tapana kerääntyä yhteen kesäisille kallioille tai muihin sopiviin paikkoihin ja laulaa lauluja kuten ”kalliolle, kukkulalle” tai ”poimin minä vahteranoksan”. (E. Janka-Murros 2008)

Jussin Tampereella alkunsa saanut musiikin harrastaminen alkoi maksaa itseään takaisin, sillä hänet oli koulutettu viulunsoiton ohessa myös musiikin teorian perusteisiin. Jussi toki tunnettiin laajemmalti loppujen lopuksi viulupelimannina ja häntä usein pidettiin itseoppineena kansansoittajana, mutta totuus on kuitenkin toinen, kuten aiemmin on jo mainittu.

Ei sovi unohtaa, että Jussi oli klassisesti koulutettu viulisti ja soitti nuoteista erittäin sujuvasti. Suurin osa Jussin tavanneista ihmisistä muistaakin hänet nimenomaan viulistina. Jussi Janka-Murros soitti kuitenkin sujuvasti myös alttoviulua sekä mandoliinia. Lisäksi hän osasi auttavasti soittaa kosketinsoittimia.

Merkittävää keräysharrastuksen saralla oli kuitenkin se, että Jussi oli taitava nuotintaja joka kykeni hyvinkin nopeasti kirjoittamaan kuulemansa sävelmät muistiin. Tällä saralla Jussi oli siis huomattavasti paremmin varautunut kuin häntä edeltäneet kansanmusiikin kerääjät. (Saaristo 2010; E. Janka-Murros 2011; J. Janka-Murros 2011)

Jussi ei koko elinaikanaan pitänyt itseään niinkään pelimannina kuin kansanperinteen kerääjänä. Hän koki, ettei klassista koulutusta saanut viulisti, tai muusikko yleensä, voinut olla pelimanni sanan varsinaisessa merkityksessä.

Kylhän Jussi oli hyvää soittaja, siis soitti puhtaasti ja kauniisti ja viulun viritäminen, et sen piti olla kohdallaan. Et ei mul sit tietyst nyt oo paljoo vertailuu muihin viulisteihi, mut sanotaan nyt... tämmöset itseoppineet, vähemmän koulutust saaneet, niin kylhän ne varmaan täs sävelpuhtaudes niinku fuskasivat. Ja nuotinlukutaito mun mielest Jussil oli mahdottoman hyvää. Etenkin sillon alkuaikoina kun muistan kun hänki oli nuorempi et kyl se... niinku tommotti prima vista se veti. Et tosiaan tää nuotist soitto- taito ja... et se veti kyl ihan suoraan. Et se oli ihailtava taito hänel. Ja sit tietyst toi nuot-

tikirjoituskin ja tietyst toi nauhotteiden kuunteleminen ja nuotintaminen et se kävi luontevasti et... paperil pani nopeesti. Tämmönen... kaunis nuottikä-sialakin, ja sit tämmönen nuotinteko... et siit tuli kaunis kokonaisuuski, et se ei ollu semmonen "söhellys". Ja sit on nää tämmöset merkinnät et kuka soitti ja minä vuonna, mikä liittyy sit siihen kansanperinteen tallentamiseenkin. (Saaristo 2010)

4.2 Kansanmusiikki-innostus

Vuonna 1968 järjestettiin ensimmäiset Kaustisen kansanmusiikkijuhlat. Jussi otti myös osaa näihin, olihan hän kansanperinnettä kerätessään tutustunut paikalliseen ja ylipäätään suomalaiseen kansanmusiikkiin. Tätä tapahtumaa voidaan pitää tiettyinä kulminaatiopisteenä Jussin perinteen kerääjänä toimimista silmällä pitäen, sillä näiden kansanmusiikkijuhlien aikana Jussi kaikesta päätellen koki "herätyksen" kansanmusiikkia ja kansanperinnettä kohtaan. (E. Janka-Murros 2008; Saaristo 2010)

Merkittävä huomio onkin, ettei Jussi Janka-Murros itse ennen alkusyksyä 1968 ilmeisesti juurikaan soittanut kansanmusiikkia, vaikka olikin siihen keruutoimisaan toki törmännyt. Hän soitti kyllä viulua usein paikallisten musiikkia taitavien ihmisten kanssa, mutta materiaali ei juurikaan sisältänyt perinnemateriaalia.

Kyl hän siellä Nummella sillon, nii hän soitti aina jonkun kans. Kun hänhän soitti hyvin viulua. Ja aina siellä joku soitti pianoa ja sil viisii. Mut sit tää Kaustisen kansanmusiikki kun alko, oli ensimmäisen kerran, niin me oltiin siellä. Ja oltiin sitte majotettuna kansanopistolle. Ne oli aika pienet sillon, ne ensimmäiset Kaustisen musiikit, mutta siitä asti, niin hänhän kävi joka vuos, et oliko hän 28 vai 30 kertaa, mitä hän oli siellä. Et niin kauan kun hän jakso niin hän oli aina siellä. (E. Janka-Murros 2008)

Kaustisen kansanmusiikkifestivaaleilla Jussi innostui kansanmusiikin soitosta ja alkoi syksyllä 1968 organisoida itsekin pelimannitoimintaa kotikulmilleen. Nummella ja lähialueilla oli useita soittotaitoisia henkilöitä, jotka tosin soittivat lähinnä tanssimusiikkia. Jussi etsi nämä soittajat käsiinsä ja alkoi muodostaa ryhmää, josta syntyi pian Nummen Pelimannit.

Se on tota... väittäisin et kuusketkahdeksan syksy oli ehkä ja varmaankin ensmäinen kontakti ihan täs kansanmusiikkimieles. Hyytiäisen Leksan (Leo) luona. Leksal oli harmooni siäl huushollis, ja Jussi oli tietyst viulun kans ja... Leksa kans viuluu soitti. Ja ne oli muutaman kerran sit jo varmaan näitä, tota, kansanmusiikkikappaleit, käyneet läpi. Yks ilta me niit sit kahmattiin, et mä koitin sen harmoonin kans säestää sit sen mitä osasin ja pojat sit viulujen kans. (Saaristo 2010)

Nummen Pelimannit muodostuivat Jussin lisäksi ainakin yllämainitusta Leo Hyytiäisestä, basisti Oiva Iivosesta sekä haitaristi Altti Pullisesta, jonka veli Matti oli myös soittaja, joskaan ilmeisesti ei pelimannikuvioissa. Pullisen veljeksistä kumpikaan ei näin ollen jäänyt kansanmusiikin pariin, vaan loppujen lopuksi he jatkoivat jo aiemmin käynnistynyttä tanssiorkesteriaan. Altin siirtyminen pois Nummen Pelimannien aktiivikokoonpanosta toi kuitenkin mukaan Jorma Saariston, josta sittemmin tuli Jussin pitkäaikaisimpia soittokavereita. (Saaristo 2010; E. Janka-Murros 2011)

Pullisen Altin ikään kuin siirtyminen pois siit pelimannikokoonpanost johtu sit siitä, et hän tosiaan siirty siihen tanssimusiikkiyhtyeeseen joka oli tämä Humppa- ja tangopojat. Jossa taas sit oli kitaristina yks Raine Toivonen joka oli taas sit mun semmosi soittokaveri, et me tota... et Raine soitti kitaraa ja mää hanurii. Mutta nimikkeeseen Nummen Pelimannit... Kyl se oli jo sit olemas simmonen nimike, Nummen Pelimannit siinä vaihees kun mä pääsin ikäänkun hanuristihommii paikkaamaan. Ja sit... yks henkilö, Toivokosken Väiski oli myös siin... niinkun kolmas viulisti. (Saaristo 2010)

Jussi järjesti Nummelle 1970-luvulla myös esitysluontoisen Lohjan purpurin, jossa merkittävänä yhteistyökumppanina toimi Lohjalta Nummelle muuttanut opettaja

Pentti Ulenius. Uleniuksesta tuli myös Jussin pitkäaikainen soittokaveri ja muutenkin hyvä ystävä. Pentti Ulenius toimii edelleenkin aktiivisesti nummilaisen kansanmusiikkikentän vaikuttajana. Nummella Lohjan purpuri esitettiin useampaan kertaan, ainakin Nummella ja Lohjalla.

Ulenius oli kato Lohjalla ammattikoulun opettaja, hän oli tämmönen sähköteknikko tai sähkö(alan)opettaja niin, Jukallekin opetti. Ja tuota, ne asu Lohjalla ja sitten he osti Nummelta talon. Että he tunsivat (Jussin kanssa) kai jotenkin ennestäänkin. Kun sehän oli kansantanhujen, opetti kansantanhuja. Ja se tuota, sehän opetti, sehän on oikeen tällanen mestariopettaja. Et ei hän soittanut niinkään silloin, Ulenius, mut se oli nää kansantanhut niin se... ja sitten Nummen purpuri laitettiin ja Jussi oli soittamassa ja Ulenius opetti ja ... sehän oli aivan upee. (E. Janka-Murros 2011)

Jussi jatkoi kansanperinteen keräämistään tasaisesti koko 1970-luvun ajan ja laajensi työn alla olevaa kenttää aina tarpeen mukaan. Hän oli hyvin omistautunut tälle elämäntehtävälleen ja yhtenä uransa huippuhetkenä hän pitikin saamaansa kutsua Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran jäseneksi lokakuussa 1970. Siellä hänet nähtiinkin 1970-luvulla usein istumassa.

Jussihan oli, sitte istu kun se kykeni, niin sillä oli (Suomalaisen) Kirjallisuuden Seuras kans työpöytä. Ja sitte kävi sillä tavalla kätevästi että kun tuo naapuri, Niemelän Jukka, kulki (Helsinkiin töihin), niin hän meni Jukan kyydis Lauttasaareen ja siellä istu ja sitten taas Jukan kyydis takasin. Mut siellä hän oli tosi paljon. Ja sil oli työpöytä siellä ja hän teki sitte, mitä hän nyt teki, ja mielelläänhän ne... (E.Janka-Murros 2008)

Merkittävän suuruinen keräystyö tapahtui myös 1970-luvun lopulla; Jussi sai Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran taholta kutsun osallistua Pieksämäen historian ja kansanperinteen keräämiseen.

Niin sitte, Pieksämäkijuttu, niin siellä piti kerätä tätä Pieksämäen historiaa, tätä musiikkipuolta tai jotain, niin mää sanoin... et sitte ei kai ollu muita maistereita niin sit pyydettiin Jussia sinne. Ja Jussi oli sitten keräämässä tätä Pieksämäen historiaa ja oisko siel ollu pari jotain ylioppilasta mukana tai jo-

tain, mä en nyt muista. Mutta Jukkahan asu silloin Pieksämäellä. Ja sitte tää mun serkku, Enosta, oli sitte käymässä. Niin tää serkku oli sitte kuljettajana Jussille. Ja sil oli hyvin hauskaa kun se tätä Jussin kanssa kulkivat siellä kesäisinä päivinä. Niin siinä sanotaan siinä Pieksämäen kirjassa että tämä porukka keräs enemmän kun... enemmän tätä aineistoo kun kahdenkymmenen vuoden aikana on kerätty. Että Jussi oli tietysti intoo täys ja... kai siellä oli jotain näitä kirjallisuuden opiskelijoita tai ylioppilaita, mitä ne nyt on. (E. Janka-Murros 2011)

4.3 Helavalkeat ja muut kylätapahtumat

Merkittävimpiä Jussi Janka-Murroksen saavutuksia 1970-luvulla oli jo unohtuneen, paikallisen Helavalkeaperinteen elvyttäminen. Nummella ja muuallakin Uudellamaalla, kuten myös Hämeessä ja Satakunnassa oli perinteisesti vietetty helatorstain yhteydessä juhlaa, jossa tanssittiin piiritansseja ja poltettiin tulia pahojen henkien pois ajamiseksi. Tämä perinne oli kuitenkin jäänyt pois. Kansanperinettä tutkineena henkilönä Jussi sai innostettua käytännössä katsoen koko kylän mukaan ja nämä ensimmäiset perinteenherätysjuhlat ovat jääneet muistiin koimeimpina, vaikka perinne jatkuukin jälleen.

Helavalkeat elävät edelleen voimallisesti. Jussi kyllä pahoitteli, että niitä valkeita ei poltettu. Kerran meillä oli, alkuaikoina, tervapatoja jopa siinä myymälä-kahvilan pihalla. Jussi kutsui pelimanneja myös pelimannitapahtumiin Nummelle useasti. Kirkonmenot ja museotapahtuma ovat aina kuuluneet osana Helavalkeihin. Jussin ideoimana aloitamme aina Lundgrenin marssilla yhteissoittona. (Hinkkanen 2011)

Jussi Janka-Murros itse teki suuren työn tapahtuman ideanikkarina, mutta hän oli myös aktiivisesti omalta osaltaan toteuttamassa käytännön osuutta ja etenkin ohjelmasisältöä. Tapahtumassa laulettiin ja tanssittiin piirilauluja paikallisen perinteen mukaisesti, poltettiin valkeita ja esiteltiin perinteisiä tapoja.

No sanotaan, mietitääs Helavalkei. Ensimmäiset, sehän oli pahuksen iso. Mikä vuos se sit on, seitteketkolme? Ensimmäiset, kyl mä veikkaan jotain seittemääkolmee. Sehän oli Jussilt iso rutistus kyl, se oli tosi iso. Ja sit me harjoiteltiin niit kappaleit... siin mä luulen et me harjoiteltiin ihan kahteen mieheen sitä säästyst vaan. Ja sit oli joku tämmönen paikallinen kööri jos oli enemmän naisii, mut saatto siin joku mieski olla. Ja niit laulettiin... mut ne oli nimenomaan niit nummilaisii piirileikkilaului, tai... yleisii piirileikkilaului mut nummilaisten laulamina et niillä (paikallisilla) sanoilla. (Saaristo 2010)

Lisäksi Jussi Janka-Murros oli mukana ideoimassa ja toteuttamassa Kovelan perinnepäiviä, jotka esittelivät paikallista perinnettä käytännön toimien kautta. Tapahdumien yhteydessä oli muun muassa ruis- ja pellavataalkoot ja luonnollisestikin myös kansanmusiikkia. Kovelan perinnejuhlat jatkuivat useampana vuonna, mutta loppuivat kun Kovelan talon isäntä kuoli tapaturmaisesti jäätyään auton alle. Kovelan perhe pitää kuitenkin Nummella edelleen kansanperinnettä esillä traktorimuseon muodossa. (E. Janka-Murros 2008; Saaristo 2010)

Jussi teki myös paljon yhteistyötä paikallisen seurakunnan ja kanttorien kanssa. Hänen ideoimanaan toteutettiin useampikin Nummen kirkon ja seurakunnan hyväksi tehty musiikkitapahtuma, kuten Merikanto-ilta jolla hankittiin kirkkokuorolle uudet esiintymisasut. Kanttori Jukka Ritakorven saapuminen Nummelle virkaa toimittavaksi kanttoriksi oli lähtölaukaus myös 1990-luvulla julkaistun Lohjan nuottikirjan keräämiselle ja kirjoittamiselle. (E. Janka-Murros 2011)

(Jussi järjesti) pelimannikirkon tai miten sen sanois... niin pelimannijumalanpalvelus, semmone oli kerran. Et sinne oli koottuna jostakin Karkkilan suunnast jotain... et siitäkin on valokuva et Jukkakin on basson kans... Mut silloin oli tää Ritakorpi kanttorina nummel ja Ritakorpi on uruis ja siin valokuvus. Niin siin oli ideana et niin... soitettiin virret niinkun pelimannien toimest. Pekka Vihma oli pappina Nummel ja se meni niinku näin. (Saaristo 2010)

Aivan täysin positiivisesti ei Jussi Janka-Murroksen toimiin aina suhtauduttu. Suurimpia ongelmatekijöitä vaikuttavat olleen paikallinen muutosvastarinta sekä

Jussin luonteenomainen tapa laajentaa tapahtumien toimintakenttää tarpeettomankin suuriin mittoihin.

Että kyllä se touhus ja... mut se oli aina että kun ne paisu niin kamalasti. Että siit ei tullu sit loppua että aina lisää ja lisää ja lisää että... siihen sitte jo vähän väsähti. Vissiin muutkin kuin minä. Ja tuota, kyllä se semmonen niinku hallitseva oli, että kun se jotain päätti niin sehän teki ja viis veisas mistään. Olihan siinä (muut) aina mukana, mut se... siin ei ollu oikeen rajaa et ois niin että aina vaan lisää ja lisää ja aina viimoseen asti sitte. Että tää hovi niinku väsy siihe. Tai osa nyt ainakin. (E. Janka-Murros 2008)

Ja et kyllä se siel Nummella paljon järjesti. Et se Nummi ei ollu sillon mitenkään tällanen musiikkimyönteinen. Nyt sit kun Lohjalle tuli musiikkiopisto ja yks jos toinen on oppinu soittaa, niin se on eri, mut ei ne sillon oikeen niinku innostunu näistä Jussin tämmösistä touhuista. (E. Janka-Murros 2011)

4.4 Janka-Jussi ja Lunkreeni

Keruharrastuksensa yhteydessä, 1960-luvun puolenvälin paikkeilla, Jussi Janka-Murros törmäsi toistuvasti nimeen ”Lunkreeni”, joka kuulemma oli ollut mainittava paikallinen viulupelimanni. Asiaa selvitettiin hieman syvemmältä ja kävi ilmi, että kyseessä oli Karl Fredrik Lundgren, suomenruotsalainen viulisti joka myös Ukko Lunkreenina tunnettiin. Viulistina Jussi kiinnostui luonnollisesti Lundgrenin soitosta ja historiasta, mutta merkittäviä tallenteita ei tuntunut löytyvän.

No se rupes sitä niinku haastattelee, että kuka muistaa, mitä muistaa ja... hän rupes kysellee että muistaako kukaan Ukko Lunkreenia? Ja no, melkeen kaikki muisti Ukon ja joku oli nähnytkin. Ja useempi sano että kun se hyppäs pöydälle ja soitti ja tanssas... (E. Janka-Murros 2008)

Karl Fredrik Lundgren oli syntynyt vuonna 1836 Nummella, mutta itse kylä oli tuohon aikaan vielä Lohjan kappeli ja vasta myöhemmin itsenäinen kunta. Näin ollen häneen viitataan useissa lähteissä lohjalaisena viulupelimannina. Totuus on kuitenkin se, että hän asui koko elämänsä Nummella, Oinolankylän raitin varrella olevassa talossa. Siviiliammatiltaan hän oli, isänsä Karl Gustaf Lundgrenin jalanjalkia seuraten, kelloseppä. Nimitys ”Ukko-Lundgren” oli nummilaisille vieras ja monet viittasivatkin häneen vain ”Lunkreenina”.

Karl Fredrik Lundgrenista on säilynyt kohtuullisessa määrin myös valokuvia ja Suomen Kuvalehden kanteen päätyneestä kuvasta Jussi mainitsikin, ettei negatiivi ole ollut väärin päin, kuten monet olivat epäilleet. Lundgren oli vasenkätinen ja soitti myös viulua tältä puolelta. Yllämainittu valokuva oli peräisin Suomi-filmin tuotannosta ”Suursalon häät” jossa Lundgren esiintyi vanhana pelimannina. Itse asiassa esittämistä ei juuri tarvittu, hän oli elokuvan tekohetkellä 87-vuotias. (Jussi Janka-Murros 1986; E. Janka-Murros 2008; Asplund, Hoppu, Laitinen, Leisiö, Saha, Westerholm 2006, 468)

Jussille Ukko Lunkreenista ja tämän elämästä tuli loppujen lopuksi käytännössä hänen oman elämänsä päätyö, eikä Jussi Janka-Murroksesta voikaan tyhjentävästi puhua sivuamatta Lundgrenia. Valtaosa käytössä tänäkin päivänä olevista Karl F. Lundgrenin soitteista on Jussi Janka-Murroksen keräämiä ja alun perin hänen nuotintamiaan. (E. Janka-Murros 2008, J. Janka-Murros 2011)

Jussihan oli, kuten yllämainittua, kiinnostunut kansanmusiikista suuresti päästyään kokemaan Kaustisen ensimmäiset kansanmusiikkijuhlat. Kun omalta kylältä oli näin löytynyt selvästi merkittävä viulupelimanni, alkoi Jussi tutkia ja kerätä kansanmusiikkia etenkin Lohjan seudulta kahta innokkaammin.

Kun Lundgrenin soitteita ei löytynyt Suomesta, lähti Jussi Janka-Murros länsinaapuriiin selvittämään sinne kerättyjä arkistoja. Koska Lundgren oli ollut ensisijaisesti ruotsinkielinen, hänen soitteitaan oli kerätty Tukholmaan, kaupungin musiikki-

kirjaston kokoelmiin. Sopiva tilaisuus Ruotsinmatkaa varten olikin helposti käsillä, Jussin ja Elsen tytär Marjukka kun oli näihin aikoihin Ruotsissa työelämässä.

Tukholman musiikkikirjastosta Jussi löysi kuin löysikin Karl Fredrik Lundgrenin soittoa, ilmeisesti fonografiäänitteelle tallennettuna.

Se istu aika paljon siellä Ruotsissa, Tukholman musiikkikirjastossa. Jopa niin paljon, että kun Marjukka meni töihin ja sitten piti Jussi mennä hakemaan, niin Jussi ei ollu vielä lähtenyt pois ja sitte kuitenkin katottiin ennen kun pannaan ovet kiinni niin siellähän se istuu kökötti. Niin sieltä löyty sit Lundgrenin soitto siitä, se vähän kääk-kääk-kääk soittaa semmonen...(E. Janka-Murros 2008; E. Janka-Murros 2011)

Jussi alkoi tehdä työtä Lundgrenin kohottamiseksi siihen arvostukseen, joka hänelle selvästi kuului. Ukko Lunkreeni ei ollut kuoltuaan saanut edes hautakiveä, mutta sen verran tietoa ja yleistä arvostusta Nummen vanhemmalta polvelta löytyi, että hautapaikka sentään oli tiedossa. Jussi tutki ja kokosi löytämäänsä materiaalia ja, vakuutettuaan paikallisen väestön Lundgrenin merkityksestä suomalaiselle kansanmusiikkikentälle, organisoi Ukko Lunkreenille arvoisensa hautamuistomerkin paljastustilaisuuden ja muistojuhlan vuonna 1971, lähes 50 vuotta miehen kuoleman jälkeen.

Sitten se vähitellen niin sitte... pantiin keräys pystyyn ja pidettiin Lunkreenille oikeen komiat hautajaiset ja hankittiin muistokivi, se on siellä Nummen hautausmaalla. Siel on se... paikallinen Kairenius tako siihen semmosen oikeen kauniin viulun. Et mä kyllä luulen et se on Jussin piirtämä ja Jussin suunnittelema mut... mä siitä sanoin että eiks se oo sun niin hän sano että... ei hän tarvi mitään mainostusta, että Kairenius tarvii kun Kairenius tekee. Sehän halus että Kairenius on niinku sen kaiken (suunnitellut ja toteuttanut). (E. Janka-Murros 2008)

Jussin vuosikymmeniä jatkunut keruutoiminta etenkin Lundgrenin osalta huomiointiin valtakunnallisestikin 1990-luvun alussa; vastaleivotusta Uudenmaan olter-

mannista tehtiin YLE:lle dokumentti, jossa tosin Jussi Janka-Murros kertoi Karl Fredrik Lundgrenista. (E. Janka-Murros 2008; Ykkössanomat 1992; YLE 1992)

Kuva Ukko Lundgrenin "hautajaisista" 1971. Opettaja Lea Pakkala lausuu.

(Kuva: Timo Mäkinen)

4.5 Jussi Janka-Murros äänitteillä

Kaustisen kansanmusiikkijuhlilta 1971 äänitettiin kokoomalevy "Kaustinen soi", joka on siinä mielessä merkittävä pala suomalaista kansanmusiikkiäänitehistoriaa, että siltä löytyy tietävästi ainoa virallisesti julkaistu Jussin viulunsoittoa sisältävä

raitaa. Kappale ”Härmän polkka” on tosin levyetiketissä laitettu esiintyjäryhmän ”Birgit Jaakola ym.” nimiin, mutta levyn takakannen tiedoista käy ilmi, että nämä muut soittajat ovat Jussi Janka-Murros, viulu, sekä Erkki Saastamoinen, triangeli. Erkki ”Seppä” Saastamoinen oli myös Jussin merkittävimpiä ja pitkäaikaisia soitto-kavereita, jonka luona Jussi useammankin kerran vietti aikaa soiton ja perinteen-tutkimuksen merkeissä. (Finnlevy, SFLP 8514; E. Janka-Murros 2008; E. Janka-Murros 2011)

Joo, Seppä Saastamoiseen Jussi tutustu jossain, Kaustisella kai. Ja hän kävi siellä kotonakin kun Seppä kai niinku tykästy Jussiin tai Jussi Seppään tai kuin päin niin. Ja sitten kun Jussi oli Kiuruvedellä, se oli silloin reumasairaa-lassa. Niin minä menin Suistamon juhille ja me kuljettiin sitten Heinolan kautta. Jussi pääs sit siihen meiän, haettiin reumasairaalasta Jussi, se oli kai, perjantainako me oltais menty? Niin Jussi pääs reumasairaalasta meiän mu-kaan Kiuruvedelle ja sitte tää Seppä oli Jussia vastassa, vei sen sitte kotiinsa, se oli sitte kaks vuorokautta siellä Sepän luona. Ja minä olin sitte Kiuruvedel-lä, Suistamon juhlissa. Ja sitten vietiin taas Jussi Heinolaan mennessä ja mä tulinkin sitten Nummelle. (E. Janka-Murros 2008; E. Janka-Murros 2011)

Jussin soittoa ei muutenkaan ole, vuosien näkyvästä osallistumisesta kansanmu-siikki-piireissä huolimatta, juuri tallennettu arkistoihin eikä levyille. Kansanmu-siikki-instituutin äänitearkistosta löytyy vain kuusi (6) taltiointia joissa Jussi Janka-Murros on mainittu edes esiintyvän ryhmän jäsenenä. Tämä siis siitä huolimatta, ettei Jussi jättänyt kolmenkymmenen vuoden aikana Kaustisen kansanmusiikki-juhlia tiettävästi väliin kuin kaksi kertaa. Omalta osaltaan tätä selittää Jussin si-vussa pysyttelevä luonne, hän kun ei koskaan juurikaan halunnut ”tehdä itseään tykö”. Toinen luonteenomainen tapa liittyä itseä miellyttävän ryhmän soittoon juuri siksi aikaa, kun ohjelmisto mukavalta tuntui, on myös osasyllinen taltiointien vähäisyyteen. (Kansanmusiikki-instituutin arkisto; Nuoranne 1999; E. Janka-Murros 2008)

Kyllä se siellä aina (oli) jonkun porukan mukana että, niinku lavallakin että kun siellä oli paljon soittajia. Niin kyllä se siellä yhtenä oli, soittamassa. Mut että ei se nyt mitään sellasta soolosoittoa kai... Yks' vuosi oli sellanen et televisio(lähetys) alko siitä, kun Jussi soitti siinä, mikähän se koulu nyt sitte oli...No se oli siinä oven pielessä soittamassa, niin se näky televisiokuvasa sitten kun Jussi soitti ja sitte Kaustinen niinku alko. Mut... ei se vissiin silleen niin... se oli jossain porukoissa (kun) se soitteli. Sil viisii, että niitä oli monta soittamassa, että siellä joukossa se oli. (E. Janka-Murros 2008)

Tämä Jussille luonteva tapa siirtyä ryhmästä toiseen ei kuitenkaan tarkoita, että hän olisi osoittanut jonkinmoista epäluottamuslausetta soittoa kohtaan, vaikka saattoikin poistua ryhmästä kesken soiton. Jussi oli hyvin sosiaalinen persoona, jonka toiminnan pääasiallisena vaikuttimena toimi tarve ja mielenkiinto ehtiä soittamaan mahdollisimman monen muusikon ja soittokaverin kanssa aina kun siihen vain tarjottiin tilaisuus. Sivutuotteena tälle toiminnalle hän myös oppi suuren määrän kappaleita ja olikin haluttua sijaistavaa työvoimaa, mikäli varsinainen ryhmän jäsen sattui jäämään syystä tai toisesta pois esityksestä:

Ja sitten Kaustisellakin, oli mikä ryhmä tahansa niin Jussi helposti liittyi mukaan. Ja jos jollain yhtyeellä oli joku että esiintyjä puuttu, niin etettiin missä Jussi on, että Jussi otettiin sitte paikkaamaan siihen. Niin se kävi kyllä. Että kyllä hän mielellään hakeutu, koska hän halusi tietää asioista. Eikä hän koskaan pihdannu mitään tietoo, että minkä hän ties niin kyllä hän anto sen toisillekin. (E. Janka-Murros 2011)

Myös Nummen pelimanneja ilmeisesti äänitettiin radiokäyttöön useammankin kerran Uudenmaan pelimanniyhdistyksen organisoimana, mutta varmaa tietoa siitä, ovatko nämä nauhat säilyneet, ei ole.

Niin, me harjoteltiin tiettyi kansanmusiikkikappalei, siin oli jotain Raimo Leinon ohjelmistoo ja jotain Jussin ottamii kappalei... niin kyl me varmaan pari kertaa käytiin radios nauhottamas ja ne tuli sit... ei sunkan mitään kansanmusiikki-iltoi ollu siihen aikaan, mut radiost ne tuli ulos. Ja jostain ne oli tän Merja Ikkelänkin onnistuneet saamaan siihen mukaan, et sellanenki valo-

kuva mult löytyy et me ollaan jossain... radion studiossa ja äänitetään sitä.
(Saaristo 2010)

4.6 Yhtyetoiminta

Jussi Janka-Murros oli mukana useassa yhtyeessä myös virallisena tai ainakin puolivirallisena jäsenenä. Hän oli mukana perustamassa Nummen Pelimanneja ja lauloi Nummi-kvartetissa toisena tenorina. Kolme neljästä Nummi-kvartetin jäsenestä oli paikallisia musiikin harrastajia, kanttori Matti Ruususen toimiessa ammattimaisena vahvistuksena. Mukana olivat Janka-Murroksen ja Ruususen lisäksi paikallinen biologian lehtori Aarne Sipilä sekä myöhemmin näyttelijänä tunnetuksi tullut Esa Saario. (E. Janka-Murros 2008)

Kun soittajia ei kylliksi löytynyt oman sukupolven edustajista, siirtyi Jussi sujuvasti tekemään yhteistyötä paikallisten, nuorempien muusikoiden kanssa. Jussin ja Elsen poika Jukka soitti koskettimia, bassoa sekä jossakin määrin kitaraa ja oli tutustunut Karjalohjalta kotoisin oleviin Perannon veljeksiin, joilla oli tanssiyhtye Perannon pojat. Kun yhtye pyysi Jussin soittokaverina jo toiminutta Jorma Saaristoja mukaan toimintaansa, ehdotti Jorma yhteistyötä Jussinkin kanssa. Jussi soitti mieluusti aina kun siihen tarjoutui mahdollisuus ja loppujen lopuksi osallistuikin viuluineen useasti Perannon veljesten, Jorma Saariston ja Jukan kanssa tanssi-keikoille. (Saaristo 2010)

Kyl se tämmösil niinku tanssimusiikkikeikoilkin jossain määrin kävi, vaikka hän nyt sit tietyst oli niinku tämmönen puhdasverinen kansanmusiikin harrastaja. Ja... kyl me sit tota... varmaan näis, jollain Kiikalan keikalki, nin joku tämmönen perus-kansanmusiikkijenkka tahkottiin läpitte. Ja viulu oli pahuksen hyöä siinä. Ja se monipuolisti sitä taas sitte ja... no varmaan siin oli jotain tämmöst et oli joku senaikane joku... tyhmä iskelmä mitä sit joku tyttö laulo, niin en mä tiedä osallistuko hän siihen sitten niihin kappaleisiin. Mut

taas sitte tarpeen tullen... kun oli jotain sopivii et hän voi olla avuksi... niin hän oli mukana. (Saaristo 2010)

Tanssimusiikki ei ollut Jussi Janka-Murrokselle täysin vieras alue musiikin saralla, olihan hän sota-aikanakin soittanut toisinaan viihdeorkesterissa. Kuitenkaan näkemyseroilta ei nuorempien tanssimuusikoiden ja vanhemman, klassiselta pohjalta ponnistavan kansanmuusikon välillä aina täysin vältytty. (Saaristo 2010; E. Janka-Murros 2011)

Se mikä jäänyt mieleen, et tota... Jussi soitti tangotki ihan... hyvin totta kai, mutta tämmönen et tota... niinku tiedät niin tangois on usein se, et seiskaan lopetetaan se se viimeene sointu. Et sanotaan nyt näin, et Jussi ei koskaan niinku mieltäny sitä et niinku lopetetaan seiskaan se... jos oli mollikappale niin se päätti sen sit mollisointuunkyl me sit aina joskus muistutettiin et tota... ennen kun alettiin soittamaan et pyritään sit seiskasointuun lopettaa. No kyl se totta kai se siihen seiskaan lopetti, mut ellei siit tullu puhetta niin siit tuli semmonen... Jussi oli niinku sil tappaa nuottimies että se oli tottunu (lopettamaan ensimmäisen asteen soinnulle). (Saaristo 2010)

Jussi Janka-Murros teki tanssimusiikkikeikkaa niin Perannon veljesten ja Nummen Pelimannien puitteissa kuin duona tai triona Jorma Saariston ja Jukka Janka-Murroksen kanssakin. Keikkamatkat suuntautuivat pääosin lähipitäjiin, mutta Helsingissä ja Turussakin tuli käytyä. Myöskään useamman eri kokoonpanon yhdistäminen keikkakäyttöön ei ollut Jussille vierasta, mikäli tilanne sitä tuntui tarvitsevan.

Oli tämmönen Nummen Pelimannit ja Perannon yhtye – yhdistelmäkokoonpano et Lohjallaki... yhden maatilana navetan vintil soitettiin ne tanssit. Ja siinäkin oli viel se hauskuus et vaik sitä... niinsanotust oli siivottu, sitä navetan vinttii, ni eihän simmost koskaan saa niinku pölyttömäks. Mul on jääny mieleen et tota... ku oli sähköbasso siel... et Jukka sitä tais sitten soittaa, kukapa muu.. niin siin oli tämmönen iso ämyri ja kun sielt kerran napsautti tämmösen matalan äänen ni tuli hyvä resonanssi ...pöly sen kun sato alas... (Saaristo 2010)

5 MONIKULTTUURINEN TOIMINTA JA KUNNIANOSOITUKSET

1980-luvulle tultaessa Jussi Janka-Murros oli jo tunnettu nimi suomalaisen kansanperinteen kerääjien ja pelimannien keskuudessa. Häntä muistettiin tulevina vuosina useilla merkittävilläkin kiitoksilla työstään suomalaisen kulttuurin parissa.

Jussi oli entistä aktiivisempi toimija kansanmusiikin parissa, myös kielimuurien ja maantieteellisten rajojen yli. Terveydelliset ongelmatkin vaikuttivat taas hetkellisesti hieman helpottaneen. (E. Janka-Murros 2008; Saaristo 2010; Jussi Janka-Murroksen jäämistö)

Sitte eläkkeellä ollessaan, se sitte kun se reuma aikansa särki niin se selkäränka luutu. Et se ei ollu semmosen kipee. Mut kyl hän aina joutu hississä, niin olemaan polvet koukussa ettei se nytkähdä ja linja-autossakin kulkeminen oli vaikeeta. (E. Janka-Murros 2011)

5.1 Yhteistyö ruotsinkielisellä alueella

Jussi Janka-Murros teki huomattavan paljon yhteistyötä myös etenkin Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ruotsinkielisten kansanmusiikkipiirien kanssa. Yhteistyö konkretisoitui etenkin Uudellamaalla, jossa Jussi soitti pitkään Tenholan pelimannien (Tenala spelmän) kanssa. Mielenkiinto Suomen ruotsinkielistä kansanmusiikkikulttuuria kohtaan johtui ainakin osaltaan kiinnostuksesta Karl Fredrik Lundgreniin joka, vaikka olikin virallisesti kaksikielinen, oli sukujuuriltaan ruot-

sinkielinen; pidemmälle mentäessä itse asiassa norjalaiset sukujuuret omaava. (Jussi Janka-Murros 1986; E. Janka-Murros 2011; Saaristo 2010)

Koska Lohjan seudulta ei juuri löytynyt kansanmusiikkia suomenkielellä, siirsi Jussi siis mielenkiintonsa ruotsinkielisiin alueisiin ja informaatiolähteisiin. Kiinnostus kohdistui toki myös alueen soittajiin ja musiikkiin myös käytännössä.

Se on varmaan ollu tän Lunkreenin suhteen ja sit on ollu nää Fagerströmit ja... nää Lohjan puolen kansanmusiikkiasiat. Tätä hän selvitti tätä ruotsinkielisen puolen ja suomenkielisen puolen vaikutuksii toisiins ja pikemminki niin, et mitä tää ruotsinkielinen puoli on niinku antanut taas suomenkielisel puolel. Ja sit oli Tenala spelmansslaget ...niin siel (oli Nummen Pelimannien ja Tenholan Pelimannien) yhteisillanvietto ja kyl siel jottain kuulijoitki oli. Se oli ihan vauhdikas soittotapahtuma. (Saaristo 2010)

Mielenkiintoista Jussin suhtautumisessa ruotsinkieleen oli se, että vaikka hän ymmärsi ja puhui kieltä täysin sujuvasti, kovin moni ei tunnu olleen tästä tietoinen. Jussi Janka-Murroksen kielitaito oli perua suoraan Tampereen Lyseon vuosilta ja hän oli koulun puitteissa oppinut kirjoittamaan nimenomaan kieliopillisesti oikein. Ilmeisesti pelko siitä, että puheessa sama täydellisyys ei olisi säilynyt, verrotti uskallusta kielen julkiseen käyttöön.

Jussi ei julkisesti puhunut, mutta hän kyllä kirjoitti virheetöntä ruotsii. Hän oli mulle aina vihanen, kun minä puhun sujuvasti mutta mä en puhunu niin... pilkulleen, kohalleen. Niin Jussii harmitti se. Ja samaten suomen kielen hän osas. Jussihan itse asias osas ruotsia mut se ei tuonu ilmi ja kerran oli sit just tämä... mä en muista sen miehen nimee (Kalle Nyberg, "Berg-Kalle", Tenholan pelimannien silloinen johtaja), niin vaimo sano että Jussi soitti. Ja hän kysy että no mitäs, mites tuota, mites te nyt, että, tulitte toimeen, että miten te juttelitte? Ja se että ruotsii, et kyllähän Jussi osaa, et... ei se tienny ollenkaan et Jussi osaa ruotsii, mut ei rohjennu puhuu. (E. Janka-Murros 2008, Saaristo 2010)

5.2 Yhteistyö Viroon

1980-luvun puolenvälin tienoilla Jussi kiinnostui myös Suomenlahden toisella puolella olevasta pelimanni- ja kansanmusiikkikulttuurista. Yhteistyö Helsingissä toimivan kansanmusiikkiryhmä Leikarien ja etenkin viulisti Jussi Tarkkasen kanssa oli alkanut aiemmin ja kontaktit Tallinnan Leikarien kanssa johtivat lähivuosina vierailu- ja vastavierailumatkoihin puolin ja toisin.

Kasiviis me tehtiin se eka matka sinne. Se oli lainausmerkeis hurja matka ku pakkast oli 30 astet ja sit mentiin Georg Otsin kans yli. Ja Suomenlahti oli jäässä ja kolisi koko ajan. Siel Viru(hotellin) huonees soitettiin Jussin kans. Ja niin juu, olihan siel Tarkkanenkin mukana. Ja sit oli se yks... nyt mä en muista sen nimee, kyl se koht tulee mieleen, se on toi... Teikari, juu. Yks silmälääkäri. Ne oli simmosii vauhdikkait nuorii miehii siihen aikaan. (Saaristo 2010)

Jussi Janka-Murros itse oli täyttämässä parin vuoden sisällä 70 vuotta, mutta tämä ei millään tavalla hillinnyt vauhtia ja tarmoa, jolla hän tutustui tähän uuteen aluevaltaukseensa. Neuvostoliiton aikainen Viro oli toki kulttuurillisesti suuresti suomalaisesta näkemyksestä eroava, mutta jollakin tapaa Jussi seurueineen onnistui toimimaan toistuvasti jopa tavoilla jotka hämmästyttivät paikallisia.

Sit kun mentiin Tallinnaan niin ne oli et Jussi, Jussi, että ne piti sitä suurin piirtein puoljumalana. Se oli Neuvostoliiton aikaa vielä. Niin kun hän sai järjestetty matkalupia ja näitä niin mää kysyin että miten se kävi, niin hän vaan käveli sinne toimistoon ja pyysi ja sai. Ja nehän luuli et... kun toiset oli jonottanu, jonottanu eikä mitään, niin Jussi vaan menee ja tuo luvan että joo, täs on. Et... järjestihän se niitä. (E. Janka-Murros 2008)

Todellisuudessa matkalupien saantiin vaikutti vähintäänkin jossain määrin Jussin ideoima pelimanniryhmä Suomenlahden pelimannit. Yhtyeessä oli soittajia molemmin puolin Suomenlahtea ja tämä toimi virolaisille väylänä päästä käymään

Suomessa itsenäistymisen odotuksissaan. Suomenlahden pelimannit tiivistyi sittemmin Suopelimanneiksi ja tästä vielä eteenpäin Katrilli Combo- nimelle. (Heikkinen 2007)

Yhteistyön tarkoitus ei kuitenkaan ollut sen mullistavampi kuin saada siltaa rakennettua suomalaisten ja virolaisten pelimanni- ja kansantanssiryhmien välille. Jussi Janka-Murroksen yhteistyökumppaneina näiden käyntien puitteissa ovat toimineet muun muassa tanssinopettaja ja koreografi Antti Savilampi, kuoronjohtaja, viulisti ja opettaja Anneli Kont sekä itsenäisen Viron presidenttinä, pääministerinä ja Suomen suurlähettiläänäkin toimineen Lennart Meren tuleva puoliso, kansanperinnettä tutkinut Helle Pihlakas. (J. Janka-Murros 2011)

Suomenlahden pelimannit Kaustisella, 15.7.1991. Vasemmalta Jussi Janka-Murros, Antti Soinen, Pekka Pentikäinen, Panu Helke, Anneli Kont sekä Jaakko Heikkinen. (Jaakko Heikkinen, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla.)

5.3 Kunnianosoituksista ja arvonimistä

Jussi Janka-Murros palkittiin vuosien saatossa useilla eri huomionosoituksilla. Hän ei luontaisen vaatimattomuutensa vuoksi pitänyt aiheesta kuitenkaan koskaan minkäänlaista meteliä. Henkilökohtaisella tasolla hän tietävästi arvosti tästä huolimatta suuresti etenkin vuonna 1982 myönnettyä Kaustinen Folk Music Festival – plakettia, joka myönnetään merkittävästä työstä suomalaisen kansanperinteen hyväksi. Sitkeän huhun mukaan hänet olisi Kaustisella haluttu palkita myös toisella tapaa, mutta tästä ei ole saatu tyhjentävää vahvistusta suuntaan tai toiseen. Mikäli tieto pitää paikkansa, on Jussi siitä kuitenkin kieltäytynyt:

No kun mä luulen, että hänelle ois kai tarjottu (mestaripelimannin arvonimeä). Että mul ois sellanen käsitys, että hänelle ois semmonen titteli annettu, mut en minä osaa sanoo, ei Jussi itte sanonu siit mitään. Mutta tää, oliko se nyt Tammiston Terho kysynyt et (miksi Jussi) ei oo mestaripelimanni, niin Jussi sano että kun hän on saanu klassisen koulutuksen, et ei hän ole niinku sillä tavalla pelimanni. (E. Janka-Murros 2008, J. Janka-Murros 2011)

Jussi Janka-Murros sai kansanperinteen puitteissa määritettävän uransa aikana ainakin Kalevalaseuran myöntämän Kekrinpäivän tunnustuspalkinnon vuonna 1977, Sepän Soiton pronssisen mitalin vuonna 1993 sekä Sotainvalidien veljesliiton kultaisen ansiomerkin ja Pelimannikillan kultaisen kunniamerkin vuonna 1995. Lisäksi hänelle myönnettiin, ilmeisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran suosituksesta, Suomen valkoisen ruusun ritarikunnan I luokan mitali kultaristein itsenäisyyspäivänä 1981. (Jussi Janka-Murroksen jäämistö)

Vuonna 1992 Suomen Kansanmusiikkiliitto nimesi Jussi Janka-Murroksen Uudenmaan läänin oltermanniksi, arvonimi jota hän kantoi seuraavat kuusi vuotta kuolemaansa asti. Nimitys julkaistiin Mäntsälässä, järjestyksessään 19. Sepän Soitossa. (Ykkössanommat 1992)

Jussi oli siis sil tapaa herrasmies ja vaatimaton persoona et ei se... ei ne ainakaan hänen persoonaaseen vaikuttaneet. Et ei ainakaan voi sanoo, et ne mitenkään hattuun hänel meni. Joku saattaa olla simmonen et jos saa tämmösii huomionosotuksii niin saattaa reagoida vääräl taval. (Saaristo 2010)

Kaustinen Folk Music Festival – plaketti (Kuva Antti-J. Janka-Murros)

5.4 Muu toiminta 1980-luvulla

1980-luvulla Jussi Janka-Murroksen elämä muuttui myös uusien kansanperinteiden tutkimisen puitteissa. Jussin ja Elsen poika Jukka meni naimisiin Heli Toikka-

sen kanssa Nummen kirkossa syyskuussa 1980 ja tämä sai Jussin innostumaan vanhojen ja perinteisten häätapojen selvityksestä. Lopputuloksena Nummen työväentalolla tanssittiin täysimittaiset perinnehäät rahapolskineen ja poloneeseineen. (J. Janka-Murros 2011)

Jukan ja Helin esikoinen Annukka syntyi Pieksämäellä kesäkuussa 1981, Antti-Jussi 1983 ja Laura, perheen muutettua Turkuun, vuonna 1986. Jussi siirtyi siis tehokkaasti vaarin rooliin - tilanne jota vain vahvisti Marjukan avioituminen Ruotsiin Mats Nylinderin kanssa ja seuraava sarja lapsenlapsia: Harald, myös vuonna 1986, Rolf 1988 sekä Tor vuonna 1990. (A. Janka-Murros 2011)

Soitto ei kuitenkaan jäänyt hetkeksikään pois kuvioista ja Nummella Jussi Janka-Murros jatkoi aktiivista perinteen tutkimistaan.

Kyl hän sit niit ain muisti esitellä et nyt hän löys tämmösen ja tämmösen version siit ja siit kappaleest mikä vähän poikkes... et joskus se tuntu vähän turhaltakin et jos joskus oli opeteltu joku kansanmusiikkikappale yhdes soitamaan niinku tietyl taval ja sit löyty toinen toisinto. Se varmaan hänel merkitsi enemmän kun minulle, mut näin se tietyst kansanmusiikis on, et sitä yhtä oikeet ei varmaan ol olemaskaan. Et kun toisintoja on eri puolilt Suomee ja eri soittajilt. Tämmöset häntä kiinnosti mun mielest erityisesti, et missäpäin ja kuka henkilö millä tapaa taas jonkin jutun omal tavallaan soitti. (Saaristo 2010)

Jussin taiteilijamaiseen ja menevään luonteeseen kuuluneet tavat, jotka usein käytännössä painottuivat "tee ensin ja ajattele sitten"- mallin mukaiseen toimintaan, eivät aina saaneet täysin selkeää perustelua mutta hänelle tämä oli aivan normaalia toimintaa.

No sitten meil oli se, olihan meil auto, niin yks Jussin hölmöys, kuvastaa kans sitä. Niin ei se auto ollu missään kolarissa ollu tai mitään niin hän vaan yks kaunis päivä keksi et maalataan se auto uudelleen. Punaseks. Eihän siin ollu mitään vikaa, et en mä tiedä... ne vissiin vähän ihmetteli mut hän nyt vaan... Et ei sil ollu tämmöstä käytännön järkee. Et sit toinen kun mä niitä kukkia kasvattelin siinä pihalla, eihän se osallistunukkaan kun se aina teki

niitä nuotteja tai soitti ja niin edelleen, niin... Mä olin istuttanu ruusuja, hankkinu oikeen savee ja hevosenlantaa ja tehny hyvään ruusupenkin. Niin sitte mä huomasin syksyllä että hyvänen aika, että missäs ne ruusut on. Ne oli nyhdetty pois. Niin hän oli keksiny kerran että ne viedään kellariin talveks niin hän sitte oli ne nyhtäny pois. Et hänel nyt tuli vaan mieleen tällanen, et hän sit tekas tämmösen. (E. Janka-Murros 2011)

Monissa lähteissä muisteltu, legendaarinen tapaus liittyy jo yllämainittujen viroyhteyksien jälkeiseen aikaan, sillä ryhmä virolaisia pelimanneja ja muita alan harrastajia oli käymässä Suomessa, tarkemmin ottaen Turussa.

Joo, ja olihan Jussil niit ruotsinkielisii virolaisiakin tuttuja. Koska ne oli majotettuna tänne... Marjukan asuntoon. Kun ne ruotsinkieliset virolaiset oli käymässä täällä Turussa. Ja Jussi oli majottanu ne tänne Marjukan asuntoon. Ja sit hän soitti, tää oli muuten tyypillistä Jussia, et hän pääseekin niiden kyydissä. Ja että kai sä voit kahvit keittää? No (minä kysyin) että paljonko niitä tulee? No mitä nyt linja-autoon sopii... Naapuri tuli siinä sitte autamaan, vähän pyyhkimään tuoleja ja laitettiin pihalle, se oli kesäpäivä ja... keitettiin kaikki termospannut kahvia täyteen ja sil viisiin. Niin naapuri sano että ei onnistuis meillä. Ja minä hippasin kauppaan hakee jäätelöä kun kesä oli, niin kauppiaskin sano että ei tulis mieleenkään että soittais kotiin tämmöstä. Suomen turistiauto pyyhäls siihen sitten ja no, ne sai kahvit. No tuota sitten joku kiitti että kyllä teillä on hyvä mies. No tarjoilut suju, niin minä sanoin että juu, ja tällä hyvällä miehellä on erittäin hyvä vaimo. Mut Jussilta tällanen tapahtu kyllä. Ei se ainutkertasta ollu. (E. Janka-Murros 2008, Saaristo 2010)

6 MUUTTO TURKUUN JA VIIMEISET VUODET

Vuonna 1993 Else ja Jussi Janka-Murros muuttivat Nummelta Turun Nättinummeen. Muuton syynä olivat sekä pitkäaikaisen asunnon siirtyminen takaisin Nummen kunnan omistukseen, että Jussin jo huomattavan heikentynyt terveys. Turussa palvelut olivat lähempänä ja jälkipolven apu edustettuna Jukan perheen voimin. (A. Janka-Murros 2011)

6.1 Toiminta Turussa

Jussi Janka-Murros osallistui toki edelleen aktiivisesti kansanmusiikkiharrastuksensa puitteissa kaikkiin paikallisiin tilaisuuksiin ja ryhmien toimintaan joihin suinkin onnistui pääsemään. Turun vuosien toimintaa ei kuitenkaan voida pitää enää kuin varjona entisestään, sillä 75-vuotiasta sairaseläkeläistä painoivat jo turhan monet vaivat.

Me tultiin sitten kun Jukkahan asu täällä ja Heli oli lukemassa maisteriks, eikä me siellä Nummella oikeestaan mitään enää tehty. Täällä Turussa Jussi oli jo aika sairas, että se ei minusta enää jaksanut niinku täysillä osallistua. Sotainvalidien vai olikos se sotaveteraanien siinä... soittokunta vai mikä se nyt on... sotaveteraanisoittajat. Siinähan se Jussi kävi kyllä aika paljon vielä, mut se oli siis sil tavalla... jo ei oikein hyöäkuntonen. niin ei ollut silleen... silleen niinku hyöiä vuosia oikeen enää. (E. Janka-Murros 2008)

1990-luvun puolivälissä Jussi Janka-Murros oli Turussa lyhyitä aikoja hoidossa myös Runosmäen vanhainkodissa. Menevä ja aktiivinen pelimannin luonne ei kui-

tenkaan ollut asettunut samaa tahtia kuin fyysinen heikkeneminen, eikä Jussi viihtynyt tällaisessa laitoksessa lainkaan.

Kukahen sen sitten sano että Jussil on aina pyörä pyllyn alla. Se en ollu minä, mutta kukahan... mutta kyllä se niin oli että aina ois pitäny olla menossa. Ja sitten viimosina aikoina kun hän istu jo pyörätuolissa, huhtikuusta asti ja joulukuussa sitten kuoli, niin aina ois pitäny sitä pyörätuolia lykätä, että aina ois pitäny mennä. Sitte kun Jussi ei oikein... (halunnut mennä) mihinkään hoitolaitokseen. Oishan hän sotainvalidina voinut hyöinkin olla (hoidettavana), mutta kun ei, että hän ois tahtonu kotona olla ja niin edelleen. (E. Janka-Murros 2011)

Jussi Janka-Murros oli kuitenkin viimeisiä vuosiaan myöten kiinnostunut pysymään tietoyhteiskunnan mukana ja hänellä olikin 1990-luvun puolessa välissä niin matkapuhelin, fax-laite kuin tietokone nuotinnosohjelmistoinen ja internetyhteyksineenkin. Kuitenkin näön heikkeneminen hankaloitti lopulta työskentelyä niin että Jussi joutui luopumaan omasta koneenkäytöstään ja delegoimaan kirjoitustyöt nuoremmille. (A. Janka-Murros 2011)

Juu, hän oli ihan virallisesti näkövamma. Ja sitten kun hänelle hankittiin nämä tietokoneet ja sitten hänel oli semmonenkin että se luki sanomalehdet hänelle tosta noin, koneelta, ja mitä se teki niin... mutta näkövammasten keppiä hän ei suostunu ottamaan että ei hänellä valkosta keppiä ollut. Ja... mut ihan virallisesti oli näkövamma. Ja... sitten.. kun hän aina jotain kirjotti mitä ne sitten olivatten... niin tuota... sitten kun se rupes menee yhtä sotkuks että ei siitä tullut enää yhtään mitään... että että... niin se oli hankalaa kun hän siis ite tajus että ei hän pysty johon hän ennen oli pystynyt. Että kun ei tullu mitään niin ei tullu mitään. (E. Janka-Murros 2008)

Vuonna 1997 Jussin elämässä tapahtui myös pitkällisen perinteen katkeaminen; häntä ei enää nähty Kaustinen Folk Music Festivalilla, kuten ei myöskään seuraavan vuoden 30-vuotisjuhlallisuuksissa jonne hän edelleen oli saanut henkilökohtaisen kutsun saapua. Vanhuus ei kuitenkaan enää antanut myöten matkustamiselle. Omissa ympyröissään Jussi kuitenkin soitti edelleen. (E. Janka-Murros 2011)

Tämmönen, mikä on jääny sit niinku vahvast mieleen, se oli oikeestaan viimeinen tämmönen soitto. Sen mä muistan et se oli ysiseittemän ja sanoisin syyskuuta. Mul oli Turkuun tämmönen, joku ikäänkun asia, ja sit mä tulin illaks tähän. Se oli semmonen kaunis syysilta. Niin me tosa huvimajas, tai mikä tää paviljonki on, niin soitettiin... ja se on niinku semmonen miellyttävä muisto et se homma kävi hyvin ja mun mielest se... se kulki se soitto hyvin. Mut se oli ehkä sit, et se oli se viimeine soitto. Ainakin simmottis isommin. Et sillan me soitettiin... jos mä nyt tunneista puhun niin kyl me varmaan kolme tuntii soitettiin. (Saaristo, 2010)

Antti Soininen, Pekka Pentikäinen ja Jaakko Heikkinen Jussin vieraina Turussa 13.11.1998.

(Jaakko Heikkinen, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla.)

6.2 Kuolema

Joulukuussa 1998 Jussi Janka-Murros siirrettiin sairaalahoitoon useiden sisäelinten vajaatoiminnan vuoksi. Potilasta hoidettiin kaikin tarpeellisin menetelmin, mutta vuosikymmeniä jatkunut kilpajuoksu terveyden heikkenemisen kanssa oli vihdoinkin saanut käännöksen huonompaan.

Jussin jalkaan tuli kuolio ja se jouduttiin amputoimaan. Tämä oli lopulta vain tarpeeton toimenpide, sillä terveys oli jo tässä vaiheessa romahtanut lopullisesti ja peruuttamattomasti. Elimistö vain lakkasi toimimasta. Jussi toivoi viimeisinä päivinään, etteivät lapsenlapset enää kävisi häntä katsomassa, vanhinta Annukkaa lukuun ottamatta. Hän halusi, että hänet muistettaisiin virkeämpänä, vielä kokonaisena miehenä - ei sairauksien ja operaatioiden runtelemana saattohoitopotilana.

Jussi Janka-Murros kuoli Turussa, jouluaaton aattona vuonna 1998. Hän oli kuollessaan 81-vuotias. (A. Janka-Murros 2011)

Kun Jussi oli siirtynyt tuonpuoleisiin, olin Oriveden kursseilla. Päätöskoontumisessa panimme kynttilän keskelle salia ja viulujen soidessa hyvästelin ajatuksissa Jussin, sadan pelimanniystävän piirissä käsi kädessä. (Hinkkanen 2011)

Viimesinä Nummen vuosina meil oli alustavast puhuttu et mä tulen kirkonkyläl että heille soittamaan silloin illalla. Ja mä jostain syystä sit en pysyny ihan aikataulus, ja sit kun mä lopult menin niinku kirkolle päin ni... Jussi oli lähteny polkupyörän kans sinne Pakkalaan päin meiän mökil ja sil oli viulu siel takatelineel. Eikä siin niinku mitään, mut se vaan kuvastaa sitä et sil oli niin kova soitonpolte, et se päätti sit et kun ei mua kuulu mistään niin hän lähtee kattomaan et misä se sälli on. No ei siin mittään, me pantin se polkupyörä sit mun auton takalaatikoon ja jatkettiin matkaa ja mentiin heille ja... sit soitot soitettiin. (Saaristo 2010)

Kyllä minusta se tää kansanmusiikki oli se henki ja elämä, että sillä se hengissä pysy. Ei niinkään leivästä. (E. Janka-Murros 2008)

Janka-Jussi Nummella vuonna 1992, hieman harvinaisemmin alttoviulun parissa. (Else Janka-Murroksen arkisto, kuva julkaistu oikeudenomistajan luvalla.)

7 LOPPUSANAT

Tiesin opinnäytetyötäni aloittaessani tehtävän olevan haasteellinen, joskaan ei mahdoton. On tietyllä tavalla hyvinkin osuvaa, että saadakseni kasaan tietoa Jussi Janka-Murroksesta, minun täytyi toimia pääosin tavalla johon hän itse oli kovin mieltynyt: haastattelemalla eri henkilöitä jotka hänestä jotain muistivat. Suurimman ongelman muodostikin tämän metodin välttämättömyys yhdistettynä siihen, että valtaosa Jussin aikalaisista on jo siirtynyt manan majoille.

Näistä ja aiemmin mainituista syistä tämän työn tekeminen nyt oli siis jo hyvinkin oleellista; saatavilla oleva materiaali vähenee koko ajan, eikä kymmenen vuoden päästä välttämättä ole jäljellä lainkaan tietoa Jussi Janka-Murroksen elämän ensimmäisistä vuosikymmenistä. Merkittävimmän työnsä kansanperinteen ja kansanmusiikin parissa hän teki, onneksi, kuitenkin 1970- ja 1980- luvuilla, joten paikalla olleita henkilöitä on vielä paljonkin saavutettavissa.

Yksittäisiä tarinoita ja muistoja olen saanut useilta kansanmuusikoilta, pelimaneilta sekä muilta Jussin tunteneilta ihmisiltä. Opinnäytetyössäni ei luonnollisestikaan ole näitä kaikkia tarinoita. Itse asiassa uskon, että suuri osa niistä odottaa vielä keräämistäänkin. Pyrkimykseni oli toki tämän työn puitteissa saada aikaiseksi mahdollisimman kattava paketti, joka selvittäisi Jussi Janka-Murroksen elämää ja merkitystä suomalaiselle kansanperinteelle. Kuitenkin, informaation määrä tuntui vain lisääntyvän sitä mukaa, mitä syvemmälle tätä materiaalia ja haastateltavien määrää kaivauduin.

Koska opinnäytetyöni nimissä en voinut mitenkään sisällyttää kaikkea mukaan, on tämän työn merkitys enemmänkin lähdeteos tulevia selvityksiä varten. Täydellinen, tai ainakin täydellisempi, selvitys Jussi Janka-Murroksen elämästä ja teoista

odottaa vielä valmistumistaan. Tämä on tulevaisuuden projekteja ja sen valmistumista silmällä pitäen tämä työ sisältää uskoakseni hyvinkin oleellista materiaalia.

LÄHTEET

Asplund, Anneli; Hoppu, Petri; Laitinen, Heikki; Leisiö, Timo; Saha, Hannu & Westerholm, Simo. 2006. Suomen musiikin historia: Kansanmusiikki. Porvoo: WSOY.

Janka-Murros, Jussi. 1986. Karl Fr. Lundgren, Ukko Lundgren. Julkaisematon tutkielma.

Voionmaa, Väinö; Raevuori, Yrjö. 1935. Tampereen kaupungin historia, IV osa: Tampereen uusin historia/Tamperelaisia sukuja. Tampere: Tampereen kaupunki.

Lehtiartikkelit

Nummipusulalainen Jussi Jankamurros: Kansanlaulujen käyttötarkoitukset muuttuneet. 1988. Ykkössanomien 12.2.1988.

Jussista oltermanni. 1992. Ykkössanomien 11.6.1992.

Nuoranne, Jukka. 1999. Jussi Janka-Murros 6.6.1917 – 23.12.1998. Pelimanni 1/1999, 10-11.

Äänitteet

Janka-Murros, Else. 2008. Haastattelunauha. Turku.

Janka-Murros, Else. 2011. Haastattelunauha. Turku.

Janka-Murros, Jukka. 2011. Haastattelunauha. Turku.

Saaristo, Jorma. 2010. Haastattelunauha. Turku.

Muut

Heikkinen, Jaakko. 2009. Sähköpostikeskustelu.

Hinkkanen, Anja. 2011. Sähköpostikeskustelu.

Janka-Jussi ja Lunkreeni. 1992. YLE TV2 1992.

Janka-Murros, Antti. 2011. Henkilökohtaiset muistiinpanot Jussi Janka-Murroksesta.

Kaustinen soi. 1971. Finnlevy SFLP 8154

Väestökisterikeskus, palvelut kansalaisille, nimipalvelu, sukunimitilasto. Saatavissa: <http://vaestokisterikeskus.fi/nimipalvelu>. Luettu 23.04.2011.